

Årgång 13 År 2003
Pris 50 kr

Sunne Bygda

Årsskrift för Sunne Hembygdsförening

Sunne Hembygdsförening
80 års Jubileum 1923 - 2003

Ordförande har ordet

Så var det dags för den trettonde årgången av Sunne Hembygdsförening årsskrift Sunne-Bygda. Föreningen kan blicka tillbaka på ett livligt verksamhetsår med många mycket välbesökta evenemang.

Förutom de rent traditionella festligheterna som valborgsmässa- och midsommarfirande och den populära barnkulturdagen, har föreningen genomfört ett par nyheter varav må nämnas, sjutorpsvandring i Lekvattnet samt Finnskogsresa med buss, en heldagsutflykt med över 50 deltagare som blev mycket lyckad. Nävgrötskvällar med underhållning under sommaren blev en stor succé och med allt större tillströmning.

Ordföranden Urban Ullenius begärde att få avgå på grund av sin stora arbetsbelastning i sitt eget företag, vilket beviljades. Jag valdes in som ny ordförande den 1 oktober 2002.

Vi hoppas under kommande året att det sökta EU-bidraget skall komma oss till del, vi kommer då att vidta en del nödvändiga reparationer och underhåll av vissa byggnader m. m.

Innehåll

Sid. 4 Verksamhetsberättelse

Sid. 5 Ur programmet för år 2003

Sid. 6 Sunne Hembygdsförening 80 år 1923-2003
Olle Gustavsson och tidningsarkiven berättar

Sid. 8 Sunne Bryggeri AB
Olle Gustavsson och Kerstin Meric

Sid. 10 Ett bortglömt bruk i Fryksdalen
Linus Brodin ur NWT 1923

Sid. 13 Äkta makar mästare på Fryksdalsekor
Ur NWT 17 april 1969

Sid. 15 När Henrik, en backstuga på Torsbyskogen
Olle Gustavsson

Sid. 16 En gammal fryksdalsgård
Margit Olsson

Sid. 17 Hedersmedlemmar

Hembygdsföreningen har som mål att höja besöksfrekvensen t. ex. på Tingsgårdsmuseét och verka för flera kulturutbud samt att förlägga konferenser och kurser i anslutning till boendet.

Utän hembygdsföreningens stab av arbetsvilliga inom styrelsen samt inte minst de ovärderliga kvinnor som arbetar med mat och bakning, dem som arrangerar och snyggar till, skulle snart vår kära hembygdsgård vara ett raserat minne. Ett stort och hjärtligt Tack för ert värdefulla arbete!

Varje medlem i Sunne Hembygdsförening är mycket viktig, genom ditt medlemskap stöder du dess verksamhet. Tala med vänner och bekanta och värv medlemmar till föreningen. Ge den ännu större genomslagskraft genom att öka medlemsantalet.

Vi ser fram emot ett nytt verksamhetsår där vår förhoppning skall vara att väl vårda de kulturarv som lagts i våra händer och där alla som känner för vår vackra hembygdsgård är varmt välkomna att verka för vår hembygd. Hembygdsföreningen firar i år 80 år och vi har tänkt oss någon form av festlighet till hösten.

Ordf. Sven-Olof Ohlsson

Sid. 18 Sunne bebyggelse och affärer kring
ULMA, Landsmålsarkivet, Uppsala 1940

Sid. 25 Till minne av en kommunal städkärria
"Olle på reningsverket"

Sid. 26 Amos 2:6, de säljer den fattige
Arne Linnarud

Sid. 28 Äldre tiders lanthandel
Per Hedin

Sid. 30 Sunne Bild- och Ljudarkiv
Lars Wennberg och Ulla-Britt Larsson

Sid. 31 Om kurirleder och egenmäktigt förfarande
Ragnar Magnusson

Sid. 34 In Memoriam

Sid. 35 Tankar om livet
Dikt av H. O.

Sid. 36 Almgrens skrårderi
Marie Söhrman

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening !

Avgift, enskild medlem 100 kr
Familj 150 kr
Företag e. d. 200 kr

Som medlem i Sunne Hembygdsförening får du:

- Medlemstidningen Sunne-Bygda 1 gång/år.
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården.
- Kulturrese för medlemmarna till reducerat pris kommer att anordnas under 2003.
- På årsmötet utlottas hantverksalster på medlemsnumren.

Sunne Hembygdsförening

Hembygdsvägen 7

686 31 Sunne

tel: 0565-101 20

Postgironr: 33 63 24 - 9

e-post: bildarkivet@sverige.nu

Hemsida: www.hembygd.se

Omslagsbild

När Jon Orsan i Askersby. Bilden finns i hembygdsföreningens bildarkiv. Läs mer på sid 6.

Fotograf anges i tidningen när den är känd.

Tidningsproduktion

KM ide
Kommunikations- och
Mediebyrå

Kjell Sundström

Tel: 0565-303 20

e-post: km-ide@telia.com

Layout: Marie Söhrman

Hembygdsföreningens styrelse 2002

Ordf. Urban Ullenius 0565-68 80 88
f.o.m 2002-10-01
Ordf. Sven-Olof Ohlsson 0565 - 602 21
Vice.ordf. Karl-Gustav Skogestig 0565 - 106 35
Kassör Göte Oregren 0565 - 147 75
Skr. Annika Rytters 0565 - 77 00 91

Övriga ledamöter

Gunnar Andersson 0565-71 18 32
Susanne Larsson 0565-142 92
Anna-Lena Nilsson 0565-104 86
Camilla Pennerborn 0565-149 48
Marie Persson 0565-136 09

Styrelsesuppleanter

Yvonne Alfredsson, Bengt Algotsson, Olle Gustafsson
Maj Jansson, Kerstin Meric och Arne Olsson.

Arbetsutskott

Sven-Olof Ohlsson, Göte Oregren, och Karl Skogestig,
Anna-Lena Nilsson.

Revisorer

Lennart Bäckvall och Eje Nilsson.

Revisorsuppleanter

Christina Strömberg.

Valberedning

Bengt Algotsson (sk.), Ulf Atterfors och Kjell Gustafsson.

Värdinna för Askersbygården

Anna-Lena Nilsson.

Arkivansvarig

Kerstin Meric tel. 0565-920 88.

Bildarkivet tel. 0565-101 20.

I Redaktionen

Olle Gustavsson	ansvarig utgivare
Kerstin Meric	redaktör
Annika Rytters	Sven-Olof Ohlsson
Bengt Algotsson	Ulla-Britt Larsson
David Myrehed	Margit Olsson
Kjell Sundström	Marie Söhrman

Sunne Hembygdsförenings Verksamhetsberättelse

Under året har förekommit ett antal aktiviteter varav följande kan nämnas:

Mars

12 mars. Taubeafton med Bo Harald och Tommy Edström. Kaffe med räksmörgås serverades.

17 mars. Ordinarie årsmöte med god tillslutning. Efter årsmötet bjöds de närvarande på kaffe med bröd och därefter berättade säterkullan Ingela Jansson och visade bilder om livet på sätern. Liten fotoutställning visades.

April

14 april. Brasafton med Per-Thomas & Co. Det serverades plättar med sylt, gräddor och kaffe.

30 april. Traditionellt Valborgsmässofirande med sång av Sunne Manskör och vorttal av Ragnar Magnusson.

Juni

21 juni. Traditionellt midsommarfirande. Majstångsresning och en stor publik trots något regn. Bäckalunds Bygdelag spelade och dansade. Erika Ullenius ledde barnens dans runt stängen till musik av Sunne Dragspelsklubb med Torsten Holmblad. Välkomsttal hölls av ordf. Urban Ullenius. Sill och potatis samt kaffe med midsommarbakelse serverades.

Juli

21 juli. Vandring på 7-torpsleden vid Ritamäki, Lekvattnet i ett strålande sommarväder. 15 personer deltog.

25 juli. Hembygdsauktion med Bernt Nilsson, Bjälverud. I Askersbygården serverades kaffe med våfflor.

Augusti

4 augusti. En afton i sångens tecken. Sångarbröderna spelade och sjöng på logen, därefter servering i Askersbygården. Ett 70-tal kom och lyssnade.

16 augusti. Barnkulturdagen genomfördes i ett strålande väder och en fantastiskt stor publik.

18 augusti. Finnskogsresan. I strålande väder startade vi 53 personer resan från Sunne med Jönssons Buss med Conny Karlsson vid raten. Första anhalten var Törntorp i Östmark där kaffe bordet stod dukat. Vi såg där bl. a. koppargruvan och for sedan vidare till Östmarks kyrka, Mattila, Juhola

Finnskogsresan 18/8 2002. Annika & Helge underhåller på Elins kaffeloge i Digerberget. Foto: Maj Jansson.

7-torpsvandringen i Lekvattnet, kaffepaus framför Ritamäki. Foto: Maj Jansson.

samt Röjdåfors gamla kvarn. Lunchen, nävgröt och fläsk intogs på Purala finngård. Ett kort besök på Finnskogstoppen med dess enastående utsikt samt minnesstenen vid Röjden. Sedan fortsatte vi mot Flisa, Falltorp och Britt Marie Röjders handarbetsaffär, där Britt-Marie berättade om korset i Röjden och Vålgunaho. Hemresan gick över Nyskoga till Digerberget och Annikas kaffeloge där kaffebordet stod dukat. Efter kaffet underhölls vi på Elins loge av värdparet Annika och Helge Balkåsen som framförde ett trevligt program med sång, dragspel och gitarr. Vi anlände till Sunne 19.30 efter en trevlig och minnesrik dag.

Oktober

6 oktober. Berättarafton med stand-up komikern »Kjell i Myra«, från Östmark. Ett 50-tal personer kom och lyssnade. Räksmörgås och kaffe serverades.

December

1 december. Serverades »Gammaldags Julbord«, i Askersbygården med två sittningar för ett 100-tal personer. Den som stod för maten var Susanne Larsson.

8 december. Julmarknad med ett dussintal utställare. Samma dag genomfördes i enlighet med traditionerna Luciafirande i Sunne Kyrka, där Per Branzén höll tal och Katarina Herbertsson krönt årets Lucia med ett halsmycke som hon själv tillverkat. Årets Lucia var Märta Sigurdsson från Gettjärn. Från kyrkan åkte lucian och hennes tärnor med häst och vagn genom Sunne upp till hembygdsgården, där det hela avslutades med kaffe och lussebullar.

Upprustning

Under sommaren rödfärgades Anneforsskolan.

Nävgrötskvällar

På onsdagskvällar under sommaren har vi serverat nävgröt och fläsk, med underhållning. Kvällarna har varit mycket populära med mellan 100 – 155 gäster varje gång.

Vävgruppen

Maj-Stin Berglund har vävt solgula gardiner till nedre västra rummet i Askersbygården.

Luciafirandet på Askersbygården, 8/12 2002.
Foto: Maj Jansson.

Luciakommittén

Ett stort varmt tack till Luciakommittén med Maj Jansson i spetsen för deras ansvar och arbete med Luciafirandet. Ett stort planeringsarbete under lång tid, med en mängd saker som ska stämma inför detta publikt viktiga evengemang. Årets Luciakortege blev som vanligt en välkommen ljusfest på en rad olika ställen i kommunen enligt följande: Mellan den 8 – 16 dec. besöktes 27 olika ställen. På Brogården gjordes 7 framträdanden och på Salla 5. Alla vårdinrättningar i Sunne kommun besöktes. Helmia Bil hade sponsrat med en fulltankad buss i två dagar, vilket vi tackar för!

Till Er alla som hållit i dessa viktiga trådar och som fått det att bli den fina tradition, som vi alla har stor glädje av, vill vi åter framföra ett stort Tack. Ekonomiskt överskott kommer i år att skänkas till kvinnojouren i Sunne.

Programmet för år 2003

Mars Årsmöte söndag den 16 mars kl. 15.00
Kl. 16.00. Leif Stinnerbom från Västanå teater
kåserar. Kaffeservering.
Fotoutställning med bilder från fotoarkivet.

April Brasafton lördag den 12 april kl. 16.00
Spelmanslaget Sunnlåt. Mycket musik och
sång, gamla och nya visor. Servering.

Valborgsmässofirande onsdagen den 30 april.
Sunne manskör, vårtal, brasan tänds kl. 19.00.
Servering av korv och bröd.

Juni Midsommarfirande fredagen den 20 juni.
Vi klär majstången kl. 13.00.

Majstången reses till musik kl. 15.00.
Dans kring majstången av Bäckalunds Bygde-
lag. Lekledare, loppis, lotteri, ponnyridning.
Lanthandeln är öppen. Severing kaffe, korv m. m.

Juli Nävgrötskvällar.

Aug. Barnkulturdagen.

Sept. Skördefest.

Dec. Gammaldags julbord.
Julmarknad med Luciafirande.

Sunne Hembygdsförening

80 år

1923 – 2003

I år firar Hembygdsföreningen 80 år, det var den 21/10 1923 som föreningen bildades. Föreningens förste ordförande var Nathan Hedin. Men någon hembygdsgård hade föreningen ännu inte och olika förslag väcktes i denna sak, men det skulle dröja ända fram till 1940 då hembygdsföreningen fick nyttjanderätt på gamla Tingshuset. Längre var denna byggnad tänkt som föreningens hembygdsgård.

Men 1945 inköptes parstugan »När Jon Orsan« i Askersby, den som föreningen lät flytta 1954 och återuppbygga som sin hembygdsgård och som stod färdig för invigning 1957, den s. k. Askersbygården.

Många byggnader blev genom åren skänkta till hembygdsföreningen och uppförda. En gammal smedja och ett soldattorp uppfördes liksom Pålbyboden i början av 1980-talet.

En gammal skolbyggnad från Annefors och en lanthandel från Butorp. En ny dansloge byggdes 1991. För föreningens vandrahemsverksamhet uppfördes nya byggnader som Nybo Logi och Nybo kök under åren 1993–1995.

Detta är blott ett axplock av föreningens verksamhet, en mera detaljerad minneskrift kommer att ligga klar till hembygdsföreningens planerade 80-årsjubileum i oktober 2003.

Olle Gustavsson

Ur Frykdalsposten den 25 oktober 1923

Hembygdsförening bildad i Sunne

Sistlidne söndags eftermiddag var såsom vi meddelade i lördagsnumret möte utlyst på Hotell Nilsson i Sunne för att dryfta bildandet av en hembygdsförening för nedre Fryksdalen. Mötet var talrikt besökt och stort intresse för saken gjorde sig gällande. Detsamma öppnades av inbjudne handl. Nathan Hedin som i sitt hälsningstal erinrade om åtskilliga personer i svunnen och nuvarande tid, som ådagalagt intresse för hembygdsvård. Bland dessa nämnda, hölls tal av bl. a. professor Anders Fryxell och dr. Selma Lagerlöf. Sedan hr Hedin utsetts att leda mötet förhandlingar, höll journalisten Linus Brodin ett

kort föredrag över ämnet »Hembygdsvården i Värmland och innebörden av hembygdsvård«.

Man beslöt att bilda en förening för Sunne, vilken förening erhöll namnet Sunne Hembygdsförening. 42 personer antecknades genast som medlemmar i föreningen. Årsavgiften bestämdes till 1 kr, barn under 15 år, 25 öre. Ständiga medlemmar erlagga engångsavgift av 25 kr.

Härefter företogs val av distriktsombud. Följande personer utsågs: Nestor R. Magnusson, S:a Såneby, Nathan Hedin, Rottneros, Gust. Persson, Brotstorp, läraren Henning Nilsson, Getkärn, läraren Joel Sundén, By, hr Axel Jansson, Hälsrud, Per Mattsson, Skinnerud, pastor V. Svensson, Åmberg, herr Elis Wennerlund, C. G. Olsson, O. Englund, lärare C. J. Mellström, Mellby, lär. E. Hagström, S:a Borgeby, lär. Persson, Östansbjörke, herr Nils Olsson, Gjutaregården, lär. Mary Karlsson, Brårudsäter, lär. Hanna Nilsson, Hedås, lär. G. Karlsson, Arnstorp, lär. Fru Norbäck, Annefors, handl. A. E. Magnusson, Bäck, herr Ragnar Larsson, Oskar Larsson, Thure Larsson, Ivarsbjörke, Aug. O:son Lövstrand, Lövasen, lär J. Ramström och riksdagsm. Alfred Persson, Ingmår, herr Oskar Werner, Höjen, Sjökvist, Bryggargården, lär. Anna Moström, Gettjärn, herr Aug. Nilsson, Svinebergssäter och Linus Brodin. Mötet beslöt vidare att föreningen skall ansluta sig till Värmlands hembygdsförbund.

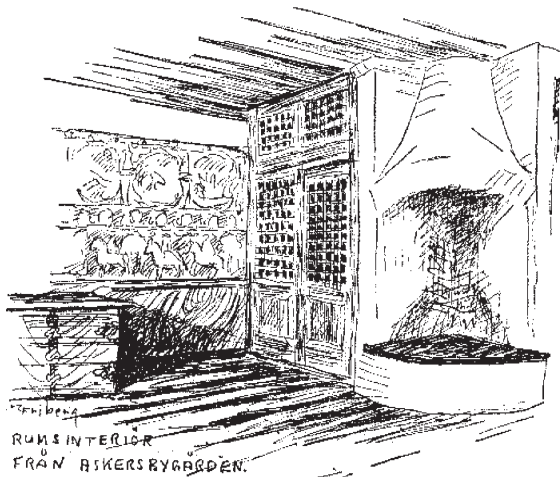
En interimstyrelse på 7 personer valdes

Pastor O. A. Gunnelius, pastor Vitalis Svensson sammankallande, handl. Nathan Hedin, magister Sven Arbman sekreterare, kakelugnsmakaren Valdemar Carlsson kassör, journalisten Linus Brodin och fröken Erika Noreén, beslöt att anordna en större hembygdsfest nyårsdagen kl. 4 em. I samband härmed skulle nytt sammanträde med föreningen hållas.

Besök Fryksdalsgården

den vackert belägna Sunne Hembygdsgård, Amberg. Öppnas den 25 juni och hålles öppen alla dagar mellan kl. 12-20, helgafnar kl. 12-21. Servering av kaffe och läskedrycker. För större skilskap mottages beställningar. Gården upplåtes även för uthyrning till föreningar och enskilda efter särskild uppörelse. HENVÄNDELSE till tel. 107 88 eller värdinnan fru Stina Hammarling tel. 110 83.

Kommittéens.

RUMS INTERIÖR
FRÅN BSKERSBYGÅRDEN.

Teckningar av Lars Friberg

Sunne Hembygdsförening

tackar varmt och hjärtligt alla dem som genom uppcoffrande arbete, gåvor och bidrag eller på annat sätt medverkat till hembygdsgårdens färdigställande för invigning och att göra invigningsfesten till en minnesrik högtid.

Ett särskilt tack till ortens damer för gåvor och arbete vid serveringen och för vad Ni gjorde för att skapa trevnad och feststämning.

STYRELSEN.

Den 5 Januari 1924.

Hembygdstankar och politiken.

Hembygdifesten i Sunne vart verkligen en imponerande bygdelag. I andra delar av dalen ha ju hembygdstankarna redan funnit ställiga uttryck under den närmast gångna tiden, och vi, som leva i dalgångens mitt, ha läst tidningsreferaten med en suck, som inneburit ungefär detta: När ska vi få uppleva något sådant här nere i Sunne? Nu ha vi upplevat det, starkare än vi vågade hoppas. Säger vad man säga vill, så är hembygdsrörelsen i full verksamhet överallt. Hembygdstankarna tränga sig fram. Det kan ju visserligen tyckas, som om mycket just av sista tidens händelser vittnade om tendenser, vilka ej pekar i denna riktning. Klassinstinkterna synas vakna med en här hittills okänd häftighet. Man säger å sina håll onödigt hårda ord och faller alltför hårda domar. Detta är kanske en oundviklig följd av nuets hårda ekonomiska betryck. Man har svårt att tala sirligt, när man måste kämpa hårt för tillvaron.

Redan 1908 skrev NWT följande

Ett Fryksdalsmuseum

Då i fredags flere sunnebor voro samlade i Sunne sparbanks lokal afsända ett hyllningstelegram till Selma Lagerlöf framkastades förslaget om bildandet af en förening afsedd att till förmån för såväl ortens befolkning, som äfven för de talrika främlingar, som årligen besöka våra sagoskimrade bygder, arbeta på förskönande af Sunne municipalsamhälle med dess omgivning m. m. I planen ingår också, att denna förening skall, då den erhållit tillräckligt kapital, låta inköpa lämplig plats i Sunne samt där uppföra någon gammal typisk Fryksdalsgård med dito möblemang och inrede. Man tänker inrätta den så, att man där kan inrymma ett Fryksdalsmuseum och till detta förvärfa fornföremål, synnerligast från Fryksdalens bygder.

Saken har af orsbefolkningen omfattats med lifligt intresse och en del värdefulla föremål redan skänkts till företaget.

Vid ofvannämnda sammanträde utsågs en interimstyrelse för att föra frågan framåt. I denna styrelse invaldes hr O. B. Odhelius, sammankallande, pastor V. Svensson, tandläkaren O. Nygren, fabrikör Andersson och bankdirektör J. W. Hult.

Busbacken. Längst till vänster, Johan Eriksson med dottern Olga på armen. Längst t. h. i mörk hatt, garvare Falberg.

Sunne Bryggeri AB

I en svunnen tid var hela området efter Frykens västra strand, där Sunne Bryggeri startade 1868 en äng. Skäggebergs jordägande bönder hade sina ägor ner mot sjön som var en naturlig gräns i öster. Före 1860 fanns ingen eller i varje fall ytterst sparsam bebyggelse där i närheten av sjön. Men från tidigt 1860-tal började så smått någon byggnad att uppföras strax intill sjön, varav må nämnas Jernaffären byggd 1862 och mitt emot ett affärs- och bostadshus som först blev skrädderi och långt senare i tiden Paul Olssons Guldsmedsaffär, för att nämna några tidiga.

Två vägar

Från en tidig beskrivning av Sunne på 1830-talet står att läsa, att från Tingshuset i Åmberg gick två vägar till bron och kyrkan. Den ena slingrade sig nedför Åmbergsbackarna österut, gjorde en tvär gir i den s. k. »Svingen«, där det låg några små stugor. Vägen följde sedan sundet förbi bondgården Bengster strax intill Gästgivaregården. Bebyggelsen var således ganska sparsam efter sundet vid tiden för Bryggeriets uppbyggnad 1868.

Dess verksamhet blev med tiden stor och Bryggeriet hade också en lastkaj i strandkanten, där stenfundamenten är synliga än idag. Ölet från Bryggeriet var en begärlig vara, och för vissa kanske törsten var extra påtaglig och eftersom varan var lätt att få tag på, blev det ofta att dessa särskilt törstiga köpte en låda öl som de sen satt i gröngräset vid sjöstranden och halsade under gemensam trevnad.

Busbacken

En företeelse i Sunne som växer fram parallellt med bryggeriet var den s. k. »Busbacken«. Den fanns omedelbart norr om bryggeriet. Där vid sjöstranden satt ölgubbar och konsumerade mängder av pilsner. Nån gång råkade de i luven på varandra och ordningsmakten fick kallas dit. Platsen fick namnet »Busbacken« i folkmun. Mitt emot bryggeriet låg Sundsviks såg med ett 60-tal arbetare, och under heta sommark dagar i deras hårda arbete kändes det nog bra med en kall öl, men det ska också sägas att många drack hushållsdricka, dvs svagdricka och vanlig läskedryck. Busbacken blev flera gånger föremål för diskussion i kommunalstämman.

Strax norr om bryggeriet kom senare en lokal för nykterhetsvänner att bedriva sin verksamhet, jag vill minnas att på 1950-talet drevs den i regi av SGU – Sveriges Godtemplares ungdomsförbund. Den hade tjänat

ut och revs, och idag står en vacker villa på dess plats. Efter denna tillbakablick på omgivningen kring bryggeriet är det på sin plats med några data om Sunne Bryggeri AB. Sunne Bryggeri låg vid Fryken mellan strandkaféet och den nya gångbron som har fått sitt namn efter bryggeriet och kallas Bryggarbron. Bryggeriet startade 1868 och ägdes av familjen Reinhold Egnell tills Svea-koncernen tog över och drev den rent industriellt. Så småningom flyttades hela verksamheten upp till Torsby. Detta berättade Gösta Miller för Fryksdals-bygden 1982 då bryggeriet revs.

Bryggeriet var troligen från början ett rent ölbryggeri, det blev med tiden en ganska stor rörelse där många arbetade, framförallt kvinnor. De arbetade med sköljning, tappning och etikettering. Flaskorna kördes ut med hästskjuts eller båt.

Familjen Egnell

Det berättas även att makarna Egnell hade ett av Sunnes mest luxuösa hem på den tiden. Fru Egnell var född Stockklassa. Bryggeriägaren Bengt Reinhold Egnell, son till grundaren Reinhold Egnell, var född 27/9 1882, och avled 30/1 1923. Hustrun Ester Mathilda, född Gustafsson 1888 i By, Sunne. De hade sonen Bengt Adolf Samuel född 6/8 1913. Förmyndare för sonen vid faderns död blir bryggeriägaren Petter David Teoder Egnell i Eksjö.

I Fryksdals-Posten torsdagen den 1 febr 1923 kan vi läsa att disponenten Bengt Reinhold Egnell, Sunne, har på tisdagen avlidit på Sofiahemmet i Stockholm, 40 år gammal. Han var född i Östergötland, och hade sedan ett 30-tal år varit bosatt i Sunne. Efter praktik i bryggeribranschen i Tyskland övertog han efter fadern Sunne Bryggeri, som han innehade vid sin bortgång. Närmast sörjdes den bortgångne av maka och en son, moder och syskon, samt en stor släkt.

När Sunne Bryggeri AB lade ner sin verksamhet i Sunne har jag ej lyckats ta reda på, men 1947 fanns det de som arbetade där. Idag är platsen för bryggeriet helt omändrat med hyreshus och gräsmattor mot sjön och med den vackra strandpromenaden fram till Sunne centrum. Sommaren 2002 invigdes den nya gång- och cykelbron över sundet, en välkommen och vacker bro, som till åminnelse av bryggeriet fick namnet »Bryggarbron«.

Olle Gustafsson

Källor:
Sunne Hembygdsförenings arkiv.
Handlingar från bryggeriet.
Tidningsurklipp från Gösta Miller.
Fryksdals-Posten 1/2 1923.

Familjen Egnell.

Familjen Egnells båt. Engnells Express.

Personalen vid Sunne Bryggeri.

Ett bortglömt bruk i Fryksdalen

Om Lersjöfors kopparmanufakturverk samt några förnämna hantverkssläkter. I föregående artiklar om fryksdalska bruk, stångjärnshammarna och spiksmedjorna, har ofta framhållits hur dessa för dalgångens folk ytterst betydelsefulla bruk, efter nedläggandet, så småningom försvunnit ur folks medvetande. Visserligen var de så många, att det kan vara förklarligt att ett och annat blev bortglömt, och tar man med i räkningen den sorgliga storstädningen efter 1880, då allt vad bruksbackar hette sopades rena, är dock likväl företeelsen onekligen sorglustig, när »ljus och lykta» behöver användas för att man ska hitta rätt i sina egna backar.

Historiska tillbakablickar

Så var det med Åsteby och Annefors, »Mäster Svens hamrar« och »Olof Björssons« vid Rottna och flera, så var det med det intressanta Lersjöfors i Sunne, Fryksdalens enda manufakturverk för koppar.

»Lersjöfors plåthammare« säger Fernow (sid. 425), »anlades i detta århundrade« (1700-talet) men vidare meddelades icke. I »Värmland förr och nu« 1918, kapitlet »Hamrar i Fryksdalen«, är icke Lersjöfors upptaget. Det är tack vare några gamla papper, vilka räddades undan förstörelsen av kopparslagarna Lidström och bevarats av Lersjöfors nuvarande ägare, Otto Brunzell, som brukets historia kan nedskrivs.

Namnet Lersjöfors förekommer i jordaboken först 1749, där det skrivs Lersjöfors och är 1/8 mantal i skattehemman. Bruket och namnet är dock betydligt äldre, det senare uppkommet efter en fors i Lerälven nära dess utlopp ur Lersjön.

Med Lersjöfors är intimt förenade två kopparslagaresläkter, Lidström och Nyquist, vilkas historia sammanfaller med brukets och om vilka socknens böcker har åtskilligt att berätta. Men som dessa böcker komma relativt sent, på 1700-talets början så har familjekrönikan och traditionen fått börja denna historik.

Familjerna

Jan Jonas Lidström och Petter Nyquist slogo sig ner vid Lera älv, där de byggde en räckhammare och spiksmedja, berättar krönikan. De kom närmast från Mariestad, men torde ha varit valloner, ty Tyskland sägs vara deras hemland. Till yrket var de kopparslagare och spiksmeder och blev stamfäder för dessa två kopparslagaresläkter vars män i nära 300 år bedrivit yrket och vars ättling, nuvarande kopparslagaren Axel Emanuel Lidström i Norra Åmberg är den siste yrkes »Hjulsjö och Helfors socknar uti Nerke belägen«, få köpa 30 å 40 skeppund enligt en anteckning å brevetts nederkant »från Bredsiö

Det äldsta i behåll varande pappret är utdrag ur domboken, »då laga ting hölls med menige man och allmoge af Fryksdals härad uti Gunnarsby«. Vid detta tillfälle ankommo handelsman Olof Siöberg och kopparslagaren Ms. Jonas Nyquist å den ena samt åborna i Hökhult Jon Persson, Anders Gustafsson m. fl. å andra sidan. »Bägge anhållande det wille rätten förordna gode män til at dela Skattehemmanet Bergia ägor«.

Det meddelades att Nyquist köpt av »Kongl. Majts och Kronan 1/3 mantal uti hemmanet« och hjälpare här i smedjan vid Lera älv (släkten Lidström) funnit platsen väl liten och innan utvidgning skett velat ordna med markfrågan. När de första privilegierna söktes och utfärdades kan icke sägas, det äldsta i behåll varande utgöras av ett fragment, men säger dock en hel del. Å sista sidan, som är undertecknad av Gustaf Bonde, J. Cederstedt, H. Strömmer, Ad. Leijell och M. Bromell och daterad »den 28 martii 1724«, är antecknat: »För kopparslagare Nyquist å en plåthammars inrättande uthi Elfwen Leran«.

Samma år 1724 utfärdade Bergskolligiet ett nytt privilegiebrev med medgivande för kopparslagaren Jonas Nyquist att på sina ägor under hemmanet »Bergia och uthi Strömmen Leran få uppsätta en liten Plåthammare til at derpå smida former til Hammarverkens tienst på den Orten«, samt skulle han dessutom få uppsätta en spiksmedja. Medintressenter i företaget är »Liutnanten Gyllenspets (Mathias Gyllenspetz till Gylleby, född den 24 juni 1684, son av Petter Gyllenspetz och Christina Penningsköld, gift 11 aug. 1711 med Maria Elenora Carlheim. Löjtnant vid Närkes och Värmlands reg. 24 dec. 1709, avsked 18 juni 1718, död 21 febr. 1767, hammarpatron och jordbrukare), och grannen på Bergia Hemmanet, Hammarsmeds Äldermannen Petter Holsten«.

Innan privilegierna utfärdades hade »Bergmästaren och Justitiarien wälb. Nathanael Ekman« (blev bergmästare 1722 enl. Fernow) undersökt förhållandena och fann då, att Nyquist och Hollsten ägde vardera hälften i Berga hemman. Vissa förbehåll gjordes dock för de kvarnar, som åborna i hemmanet Helserud och Gunnerud ägde i älven.

Privilegiebrevet

Enligt privilegiebrevet skulle kopparn få upphandlas från »Nya Kopparberget till ett skeppund kallas gammal koppar«. Den senare kvantiteten hade sökarna redan försäkrat sig om, och troligt är att de fyra skeppunden togs från Fredros eller Träskogs koppargruva i Gunnarskog.

Emot dessa privilegier inlades till Bergskolligiet protest från den angränsande hammarverken: Forsnäs, Rottnadal, Gårdsjö och Björke för koltäktens skull. Angående detta hade Nyquist i skrivelse meddelat, att han »till detta Hammarverks fortsättande med sig i partipa-

tron antagit Lieutnanten och Hammarpatronen Ädle och Wälbördige Mathias Gyllenspetz till en Hälft«, och sin granne i Bergia gård Hammarsmeds Äldermannen Petter Holsten till en fjerdedel då ej allenast hela Bergia Hemmans Skog kommer dertil at nyttjas, bestående av tvenne parker om vid pass i längden en och halv och i bredden till en fjärdings väg Kohlför Skog och den andra som sträcker sig en fjärdels mijl Nordwest ifrån Brostorp rå til Södre Wik Hemmanet utan ock wil Lieutant Gyllenspetz dertil lemna Hemmansskogarna i Backetorp, Hökerud och Wännerwijken, som tillförne kört Kohl till dess Hammare Skarped eller Forsnäs. (Mathias Gyllenspetz vid denna tid ägare till nämnda hammare.)

Några år senare, den 28 februari 1732 erhöll kopparslagaren Jonas Lidström Kongl. Majts och Bergs Collegii tillstånd att uthi Lera Ellwen å Berga Hemmans grund få inrätta en plåthammare till Koppar Plåts utsmidande och formars deraf förfärdigande.

Vid tiden omkring 1730 är således två kopparverk belägna vid Lera älv. Hur många som funnits förut är icke gott att säga. Läger man därtill en hel del kvarnar och en legosåg (enligt en sågräkning av 1755-1756 mellan Lidström och Anders Nyquist) synes båda släkterna haft sågen gemensamt. Det torde här ha varit en icke så obetydlig industri.

Kopparslagarna vid Lersjöfors synes ha haft god omsättning och av ett Privilegiebrev daterat 16 april 1746 finner man att Jonas Nyquist erhöll tillstånd att på vissa villkor få anlägga en kniphammare i Svineberg. Huruvida denna hammare anlades eller hur dess vidare öden gestaltade sig kan jag ju nu icke meddela. I »Värmländska släkter« säger Helmer Lagergren att kopparslagare Nyquist »ägde en spikhammare i Svinebergssätter i Sunne socken i Fryksdalen 1750«. Törhända åter ett bortglömt litet bruk, ibland de många andra.

De fem sekund koppar som privilegierades 1721, har tydligen inte räckt till alla beställningar, som inkom från »hammarverken i orten«. Den 22 februari 17?? Erhöll kopparslagare Mäster Jonas Nyquist rätt att i verkningen här vid Lersjöfors synes ha varit spik samt kopparkärl och kopparplåtar till takbetäckning. Tornprydander såsom klot och tuppar (Gräsmarks kyrka), kanske flera, har även smälts och formats här av de kunniga kopparslagarna. Troligen ej förrän omkring 1730.

I en ansökan till Bergskolligiet av den 23 februari 1732 säger Jonas Nyquist, att »Höglofl. Kongl. Bergs Collegium mig privilegierat att uppsätta en spik och kopparhammare i denna ort« anhåller han om att få å denna hammare göra kopparformar, vilket beviljades samma år.

Nuvarande ägaren till Lersjöfors 1923, Otto Brunzell, hade åtskilligt att berätta angående dessa koppar-

formar. De liknade stora strutar som var 6 tum vid roten och 2 tum i toppändan. Vid smältning av järn kom dessa till användning och kostade 50 riksdaler stycket. Detta smide upphörde på 1850-talet, då »mästersmeden Hult i Gravås« i Gunnarskog, uppfann gjutformar av järn »med vattenledning uti«.

Förnämsta spiksmidet utgjordes av byggnadsspik, s. k. »fatthaker« (en lång spik ända till en fot i längd, övre ändan krökt i dubbelvinkel). Dyliga spik smiddes av 5 skeppund årligen. Sedan smidet av gjutformarna upphört, tillverkades några tiotal år framåt koppargrytor och kaffekokare.

De olika bruksbyggnadernas belägenhet vid 1700-talets mitt framgår av en »Geometrisk Charta öfver Åttondels Skattehemmanet Lersjöfors Inägor i Nerike Wermeland Fryksdals Härad och Sunne Socknen afmätt och delt år 1769 af Joh. Daniel Carlberg«.

Den äldsta kopparsmedjan stod vid gamla landsvägsbron och på densamma nedre sida. En annan och yngre stod Längre ner på hemmanet Hökhults mark, cirka 200 meter öst om den äldsta. Här finns lämningar kvar efter smedjan och »stabben«, den stock på vilken städet vilade. En del av hjulstocken finns hos kopparslagare Axel Emanuel Lidström i Åmberg.

Bruksbyggnaderna var två, och stod i backen på södra sidan gamla landsvägen. Emellan dem var svenhagen belägen. Den nordligaste bruksbyggnaden kallades »förvaltargården«, och här bodde Petter Nyquist, den siste av dem som stod för rörelsen vid Lersjöfors

Källa:

Nya Wermelandstidningen

25 oktober 1923

Ur Sunne församlingsböcker över födda, vigda och döda:

Kopparslagare Jonas Nyquist, död 7/2 1750, 86 år gammal. Gift hustru 1. Ingrid Hellström, död 6/5 1743.

Barn:

Ingrid Greta	f 1719 17/2
Jonas	f 1721 4/5
Elisabeth	f 1723 27/3
Maria	f 1726 26/10
Anders	
Petter	
Lisa	
Maria	

Linus Brodin »Fryksdalspojken«.

Se först

Drängen Jonas frågade om han kunde få låna en lykta ett slag. Vad ska du med en lykta till? Frågade husbonn. Jag ska till Karin i Smedstråk och fria, svarade drängen. Och då behöver du en lykta? Det ska jag säga dig, pojk, att när jag friade tog jag minsann inte med mig nån lykta. Nä, sa Jonas, det kan man liksom se på frua.

Tre ordspråk

Dä kommer nock igen sa gubben å ga grisen en fläskbet.

Svärmödrer å Fillbonk ä bäst kall!

Nils å August är väldigt lik (”mest August”).

Välkommen till Sunne hembygdsgård

Att värna och vårda Hembygdsgårdens miljö och kultur för kommande generationer är vårt mål. Vi tror att de har rätt, som säger att ett folk utan historia går en ovisst framtid till mötes.

FRYKSDALINGAR -SUNNEBOR

Vi behöver inte bli historielösa. Stöd vårt arbete, bli medlem i vår förening eller skänk oss något som ni vill bevara för kommande generationer.

Vi vill även tacka för tidigare bidrag, så som gåvor och frivilliga arbetsinsatser!

STYRELSEN

Statsminister Tage Elander och Nils Nilsson på jungfrutur med Harpsund II på dammen i Rottneros park.

Äkta makar mästare på att bygga Fryksdalsekor

Låt oss nu när båtsäsongen snart står för dörren hälsa på hos en båtbyggare och prata båtar en stund. Uppe på Åmbergsbackarnas krön ligger en gammal kakelugnsverkstad och där arbetar en båtbyggare som verkligen kan sitt yrke, nämligen, »Lang-Nisch» eller Nils Alexis Nilsson som hans rätta namn är. Hans hustru Hilma är honom behjälplig i verkstaden och vid det här laget har hon förvärvat stor skicklighet i båtbyggeri.

Hur det började

Båtbyggaren »Lang-Nisch« kan fira jubileum i år (1962). Den 1 april har han hållit på i exakt 20 år att bygga sina Fryksdalsekor, en båttyp som han under årens lopp tillverkat i stort antal och vars typ han förbättrat. I sin ungdom var han byggnadssnickare och jobbade hos en byggmästare i Sunne. När kriget kom så blev det allt sämre om jobb och han måste se sig om efter något som kunde ge mat för dagen. Och en händig karl klarar sig alltid hur besvärligt det än kan se ut.

Nöden uppfinningarnas moder

Det var i början av 1942 som jag på grund av svårigheterna med jobb måste hitta på något nytt. Jag började pyssla med en båt, och höll då till i en gammal bod nere i Sunne. Det var en trång arbetslokal och ganska besvärlig. Jag hade inte mycket verktyg heller. Materialet till båtarna var inte lika lätt som idag att skaffa fram. Spanten tog jag i skogen. Letade fram s. k. båtvingler

som var av naturen formade så att de passade någorlunda. Någon möjlighet att själv forma spanten hade jag inte då. Allra värst var nog att springet hos kristidsnämnderna för att få fram impregneringsmedel till båtarna. För varje båt jag gjorde fick jag begära en särskild licens och motivera vad båten skulle användas till. Jag måste ange att båten skulle användas som fiskebåt och således motivera att den var en nyttobåt. Då fick jag en 5-6 liter och det var inte mer än vad som precis räckte för att få den tät och att stoppa mot röta. Folk fiskade mycket då för att dryga ut den knappt tilltagna matransonen.

Firman går framåt

Jag höll till i den lilla boden nere i Sunne under de första sju åren. Under slutet av fyrtioalet köpte jag ett ställe uppe i södra Åmberg där vi än idag bor. Till detta ställe hörde en gammal kakelugnsverkstad som visade sig vara mycket lämplig som verkstad för båtbyggeri. Jag fick

gott om utrymme och kunde försöka med större båtar. Har gjort ett antal motorbåtar, varav en i mahogny. Men Fryksdalsekan är den typ jag mest gör.

Lang-Nisch en finurlig karl

Nils Nilsson. Foto: Kjell Nilsson.

Han har konstruerat en sinnrik formsågningsapparat för botten på Fryksdalsekan. Arbetet med att skära ut bottenplankorna går nu på 15-20 minuter tack vare denna apparat. Tidigare fick han först fräsa sedan hyvla för hand innan han spände botten på bädden. När detta var klart behövdes ännu en efterjustering med hyvel och trärasp. Detta ansträngande arbete tog 4-5 timmar. Nu klaras alla dessa momenten på en gång med Nils egenhändigt konstruerade apparat. Inte ens någon efterjustering behövs, allt görs i ett enda moment. Apparaten sågar bottenplankorna så fint att inte ens någon tätning behövs.

En annan praktisk detalj han har i sin verkstad är en svängbar bädd där båtarna mallas upp. Den har Nils själv tillverkat. Det var problem för en stor och reslig karl att stå böjd och jobba. Nu kan han stå rak vid sin arbetsplats.

Fryksdalsekor på många vatten

Jag har gjort Fryksdalsekor till många platser i landet, berättar Nils. I Värmland har förstås de flesta stannat, men nere i Blekinge har jag många kunder, likaså i Mälaren och nere i Göteborgstraktens sjöar och vikar guppar många Fryksdalsekor.

Hustru och kompanjon

Fru Hilma har stått vid Nils sida i alla år både i hemmet och i verkstaden. De har fem barn, av vilka tre är utflugna ur boet och har skaffat sig egna hem. Hemma i södra Åmberg finns kvar två tonåringar som stretar med skolarbetet. Det är en stor arbetsbörda hon burit genom livet genom att både vara en god husmor och assistent vid arbetsbänken. Få kvinnor kan som hon nita

spant, sköta en bormaskin och i övrigt handskas med verktygen. En bättre assistent kan Nils knappast få.

Källor:

Artikel i NWT, den 17 april 1962.

Sveriges privata företagare 1940.

Båtbyggeriverkstaden i Södra Åmberg

Alexis Träindustri

Sunne

Tel. 62

Företaget grundades 1941 av Nils Alexis Nilsson. Nils började vid 15 års ålder i snickarlära i Sunne. I tolv år arbetade han hos byggmästare Isak Gustavsson, varefter han startade egen träindustri i Sunne. Produktionen omfattar bl. a. segelbåtar, butiksinredningar och roddbåtar. Rörelsen sysselsätter två anställda.

Familjen Nilsson

Fabrikör Nils Alexis Nilsson är född den 8 november 1912, son till hemmansägaren Nils Nilsson i Røjden och hans hustru Maria född Eriksson, gift sedan 1935 med Hilma Teresia Eriksson född den 10 september 1913.

Barn:	Berit	f 1935
	Ingmar	f 1937
	Matz	f 1942
	Kjell	f 1949
	Christina	f 1950

Hilma och Nils Nilsson. Foto: Kjell Nilsson

När Henrik, en backstuga på Torsbyskogen, Sunne

Denna backstuga låg på samfällad mark ca. 250 m öster om vägen, som går in mot platsen »Säterbro«. När vägen Munkfors–Sunne byggdes kom den att gå över tomten där stugan stod. Stugan revs i senare delen av 1930-talet. Sitt namn fick den efter en av dem boende där, nämligen f. d. fältjägaren och skomakaren Henrik Johan Qvist, född 8/1 1835 i Ed, som genom giftermål hamnade där. Jordarealen bestod endast av ett litet potatisland.

Permanent boplats

Troligen var denna stuga från början en säter som framme i 1860-talet kom att bli en permanent boplats för jordlösa människor. Denna berättelse handlar om Henrik Johan Johansson Qvist som föddes på Ed i Sunne socken, som oäkta barn till änkan Maria Magnusdotter, född 1798 i Gräsmark socken.

Som vuxen tog Henrik tjänst som fältjägare några år men 1860 är han dräng i Tjustersby hos bonden Jöns Håkansson. Troligen är det under tiden i Tjustersby som Henrik träffar den kvinna som senare blev hans hustru, Maria Persdotter, född 19/9 1826 i Bröntorp, Torsby hemman. Men låt oss blicka tillbaka till året 1811, för då gifte sig Maria Persdotters föräldrar, som var:

Per Svensson född 30/3 1788 i Tjustersby. Catarina Jönsdotter född 1/12 1784, Halljaal, Torsby hemman.

Deras barn:

Catarina	f. 1811 25/11 + 1820.
Sven	f. 1816 8/2.
Britta	f. 1821 20/10.
Maria	f. 1826 19/6, gift med Henrik Qvist.

Omkring 1820 kom familjen till gården Halljaalssäter, Bröntorp, där fadern Per Svensson stod skriven som torpare och ängsvakt. Den 20/12 1835 avled i Bröntorp modern Catarina Jönssotter till följd av lungсот, denna tids stora folksjukdom.

Per Svensson ingår sitt andra gifte 1836, nu hette hustrun Kajsa Nilsdotter, född 1798 i V:a Emtervik. Kajsa hade före gifftet tjänat piga i Gjutaregården, och under tiden där födde hon dottern Maria Nilsdotter, född 1/10 1827. I gifftet med Per föddes en dotter Kajsa, född 23/3 1838 i Bröntorp, tilläggas bör att denna Kajsa som vuxen blev stammoder för Bromansläkten i Råbäcken.

Familjen bor kvar i Bröntorp till 1845 då de flyttar till Lars Olsson i Översjötorp på Torsbyskogen, och där kom

de att bo till år 1860 då dottern Maria gifte sig 30/12 1860 med f. d. fältjägaren och skomakaren Henrik Johan Qvist och flyttar in i den lilla backstugan på en allmänning på Torsbyskogen.

Henrik Qvist och hans hustru Maria fick följande barn:

Johan	f. 1861 24/8.
Karolina	f. 1864 2/10.

Gamle Per Svensson avled där i backstugan hos dottern den 25/5 1867, hustrun Kajsa Nilsdotter står skriven som fattighjon och avlider den 14/3 1877. Det var ej ovanligt med fattiga vid denna tid och året 1877 står 10 st. antecknade som fattighjon på Torsby hemman.

Vi tar en titt till på Henrikstugan enligt husförhörslängden 1891-1895, och finner förutom Henrik och hustrun Maria även hennes dotter, född innan gifftet med Qvist.

Katarina Nilsdotter	f. 1856 22/8.
---------------------	---------------

Hennes båda barn:

Gustaf Nilsson	f. 1883 15/1.
Anna Maria Johansson	f. 1889 30/10.

Henrik Qvist avled den 13/1 1908, och hustrun Maria Persdotter avled den 19/2 1913 efter att ha vistats på vårdhemmet, troligen fattiggården i Brårud sedan 1908.

Enligt en källa skulle sen en kvinna bosätta sig i Henrikstugan en tid. Hon skulle ha haft namnet Marit Månsdotter från Östmark, någon med det namnet står ej i kyrkoboken för denna tid, men däremot en Marit Olsdotter född 13/5 1855 i Östmark, Fryksände sn., som bor i nån stuga som mycket väl kunde vara den siste i Henrikstugan. Denna Marit avled den 29/1 1939 på Torsby hemman.

Olle Gustafsson

En gammal fryksdalsgård

Där Ner i Tosseberg

Genom ett gynnsamt läge finns rester efter en gammal gård i Tosseberg väl bevarade. Ute vid den tvära branten ner mot Fryken finns stengrundar efter flera byggnader. På 1645 års karta är det den norra gården. Den södra gården låg mitt i odlingsbar mark, där syns inte några spår efter tidigare bebyggelse. Där döljer nyare byggnader äldre rester.

Olof Elofsson

Genom att studera domböckerna från 1600- och 1700-talet kan man följa släktens anor. Den tidigast kände ägaren heter Olof Elofsson. År 1602 är han i delo med en granne på Åna. Därmed kan man datera hans födelse till ca. 1550-1560. Hustrun kan vi inte spåra, men i familjen finns 4 vuxna döttrar. Den äldsta tycks vara Ingrid, som blir gift med Tool Olofsson i Backa, Lysvik. Elin bor kvar i Tosseberg, men hennes äktenskap blir barnlöst. Karin blir gift i Norra Åna, medan Sigrid och hennes man, Mickel Mattsson, blir kvar på gården till 1663. År 1624 nämns en Per Olofsson, som kan vara son på gården. Han får laga fasta på 1/6 av gården. Möjligen bygger han upp Nässan. Detta antagande kan rimligen inte bevisas.

Katastrof

År 1623 inträffade en stor katastrof cirka 1 kilometer norr om Där Ner i Tosseberg. Efter ett våldsamt regnande underminerades sluttningen och ett stort stycke störtade ner i Fryken. Prästen Magnus Gyllenius berättar i sin dagbok 40 år senare att träd fortfarande stack upp över vattenytan. Man kan föreställa sig att det måste ha varit en förfärlig händelse den midsommardag detta hände.

Det finns en liten vik nedanför gården där man säkerligen hade en hamn för sin roddbåt, kanske till och med miste man sin båt den gången.

Båt måste ha varit ett oundgängligt fortskaffningsmedel till kyrka, släkt och vänner. Ingrid med familj bodde i Backa i Lysvik. Hennes son Nils tog sin mors arvejord i Tosseberg 1643 och bildade gårdens andra hushåll jämte kusinen Klemet Mickelsson.

Smedja och tjärdal

Man kan säkert räkna med att de hade en egen stuga, ty på en medeltida gård var det inte alls ovanligt med 13-14 byggnader på gårdstunet. Där fanns manbyggnad, en eller flera, ladugård, stall, lada, smedja, färrhus m. m. Rester efter smedjan syns än idag, där finns massor av slagg. Rester av en tjärdal kan hittas i norra kanten på vägen ner mot hamnen.

Att Nils Tolsons son Olof Nilsson tog över deras del år 1664-1690 är klart. Hans änka Sigrid Olsdotter är kvar i mantal till 1698. De var barnlösa men tog till sig Mats Clemetsson och hans hustru Kerstin Persdotter. Mats blir änkling, gifter om sig i Boseby dit han flyttar. Vem som brukar hans jord vet vi inte.

Bröderna Klemet och Olof Mickelsson brukar resten av norra gården. De följs av Mickel Klemetsson 1701-1733, vars son Olof Mickelsson d. y. tar över 1734.

Margit Olsson

Hedersmedlemmar

Margit Olsson

Margits Olssons stora intresse har förutom släktforskning, varit studiecirkelar i torpinventering som resulterat i boken: *På vandring bland gårdar och torp runt Lersjön* 1997. Hon har även dokumenterat släktgårdar och ombesörjt att nio stycken sådana fått diplom och vimplar från Hembygdsförbundet, som utdelades av landshövdingen.

Dessutom har hon tillsammans med Arne Linnarud gett ut boken: *Födda, vigda och döda i Sunne 1775-1793*. Margit Olsson har tillhört styrelsen och registrerat stora mängder av föremål till Anneforskskolan, museet och Askersbygården, och även guidat besökare till hembygdsföreningens alla lokaler.

Anna Myrén

Anna Myrén kom på 1970-talet in i Sunne Hembygdsförening och tog livlig del i allehanda göromål, varav kan nämnas bakning till olika arrangemang samt köksarbete på Askersbygården. Varje år förekom ljusstöpning i föreningen och Anna var en självskriven deltagare i detta arbete.

Anna har ett stort och kunnigt intresse av vävning och det vävdes många fina alster att pryda hembygdsgården med samt som priser vid föreningens egna lotterier. Anna deltog också aktivt i vävningen av den matta som överlämnades som gåva till prins Carl Philip.

Sunne Hembygdsförening vill rikta ett varmt och hjärtligt tack för mångåriga värdefulla arbetsinsatser.

Maj Hedin

Maj föddes i en gammal radby, Askersby, som hon utforskat och utgett tre böcker om: *Bonden Gudmund och hans släkt*, 1981. *Askersby, en av Värmlands många bondbyar*, 1987. *Min historiebild av Askersby*, 1999. Som sonhustru till Nathan Hedin, kom hon också in i hembygdsarbetet, när en av hennes granngårdar blev hembygdsgård 1957.

Hon valdes in i styrelsen, och lade där ner ett stort arbete när hon tillsammans med Ville Larsson ordnade samlingarna till museet och bokförde alla föremål där.

Det var hennes förtjänst att de handmålad tapeterna blev upptäckta och väl tillvaratagna på Askersbygården. Så småningom blev hon kassör, ett bekymmersamt arbete liksom det ännu är. Hon avgick ur styrelsen för att fullborda sin forskning om Askersby och dess historia.

Nils Ritzén

Se minnesruna sidan 34.

Kassettband till försäljning

Gunnar Almgren berättar om det gamla Sunne.

Inspelning under Arkivens Dag 9 nov 2002

Pris 100 kr + porto

Kontakta Kjell tel: 0565-303 20 eller
e-post: km-ide@telia.com

Böcker till försäljning

Båtar på Fryken

Erling Ärlingsson och
Ingvar Svensson. 100 kr

Sunneboken

Hugo Jansson. 50 kr

Torp och sätrar öster om Björken

Olle Gustavsson. 250 kr

På vandring bland gårdar och torp runt Lersjön

Kenneth Larsson o. Margit Olsson. 200 kr

Försäljes genom Sunne Hembygdsförening 0565-101 20

Sunnes bebyggelse och affärer kring förra sekelskiftet

Denna uppteckning om bebyggelse och affärer och umgängesliv i Sunne är gjorda av ambassadören i Rio, K. R. Thyberg 1940. Uppgiftslämnare är hans far handlaren Edvard Thyberg, vilken visade sig vara en mycket minnesgod meddelare. Uppteckning nr: 22 514 från Landsmålsarkivet i Uppsala.

Ulfsberg

Ulfsberg byggdes av patron Jonsson på Sundsvik. Affärslokaler är numera riven. Han var född på Holmby. Med penningar förtjänade på denna affär inköpte han Sundsvik på 1870-talet? Huruvida han byggt affärslokalerna där Landströms affär nu är inrymd känner Thyberg icke till. Möjligen vore de redan uppförda när han köpte Sundsvik. Jonsson överlät i sinom tid Sundsviksaffären till G. T. Nilsson 1870-1871.

Sunne Handelsaktiebolag byggde fastigheten Haga där föreningsaffären inrymdes. När bolaget upplöstes köpte G. T. Nilsson Haga och drev två affärer.

Järnhandlare Wennerström kom från Bollnäs och fick köpa Haga. Sedan G. T. Nilsson bedrivit rörelse där ett par år. Wennerström byggde den fastighet, där Fanny Strandells affär är inrymd. I denna fastighet öppnades samskola på 1890-talet? Med Strandberg som rektor. Wennerström byggde senare till Haga så att det blev större.

Vem som byggde »Syltan«, mitt emot von Sydows, känner icke Thyberg Huset torde varit av äldre datum än Sundsvikshuset. Sunne Handelsbolag hade där filial på 1880-talet med Nils Helin som föreståndare. Helin hade dessutom varit anställd i bolagets huvudaffär. Omkring år 1885 byggde Helin den gård där numera Ola Ekblom har affär. »Syltan« lades då ner.

G. T. Nilsson sökte emellertid bereda Helin konkurrens och köpte området där »Syltan« låg. Han lät riva den lilla byggnaden och uppförde det hus som alltjämt finns på platsen. Nilsson ägde redan då den von Sydowska fastigheten, uppförd av bryggare Svensson, och bodde där

Lerbrobacken

Jägmästare Wickman med fru.

med sin familj. Nilsson började affär i det nya huset med Wiklander som biträde. Wiklander hade under många år varit biträde i Sundsviksaffären hos G. T.

G. T. Nilsson drev samtidigt en tid framåt även affären i Sundsvik, men överlät den senare till sin bror Erhard Nilsson. När Erhard dog, blev affären såld till Nils Nilsson, gift med Anna Löfvenholm, och till Axel Landström, som var gift med en syster till A. L. Landströms vars far var förvaltare på Vägsjöfors.

Nils Nilsson hade tidigare varit anställd i C. G. Norlings affär i Fryksta, varifrån han flyttade till Knut Thyberg som biträde i dennes affär vid övre Haga, nuvarande livsmedelsaffären.

G. T. Nilssons affär mitt emot von Sydows ville emellertid ej gå riktigt bra och när N. blev gammal, beslöt han sig för att överlåta densamma till Wiklander.

C. G. Norling, som varit förvaltare på Hillringsberg, kom till Sunne på Nisbeths tid, startade affärsrörelse på 1870-talet. Thyberg vill minnas att denna först bedrevs i liten skala i ett av magasinerna på prostgården. Sedermera byggde han ett hus (magasin) där bryggeriet nu ligger, och flyttade affären dit. Den affären gick bra, så att han kände behov av utvidgning. Han lät uppföra den fastighet, i vilken bryggeriet nu är inrymt och flyttade sitt lager dit, varefter det gamla magasinet revs.

Folket trivdes emellertid ej i de fina nya lokalerna – konkurrensen var också stor, varför han upphörde med affären och sålde fastigheten till bryggare Reinhold Egnell, som kom från Karlstadsbryggeriet. Norling behöll emellertid några år filialen i Lysvik.

Filialen i Berga i Västra Ämtervik hade han redan tidigare överlåtit och filialen i Fryksta var då indragen för länge sedan.

Huset mitt emot telegrafstationen byggdes av jägmästare Wickman för manufakturfirma Svensson från Kristine-

hamn omkring 1881. Svensson behöll ej affären länge, utan överlät lokalen till M. Åberg, som tidigare haft affär i flera år i nuvarande Bergströms hus mitt emot Gästis. Detta hus var uppfört av garvare Ljungberg, som drev garverirörelse i husen nere vid sjön och läderaffär i huvudbyggnaden.

Gustaf Zander övertog läderaffären efter Ljungberg, men behöll sitt garveri i nuvarande Sjölanderska gården, som han ägde och ärvt efter sin far, som likaledes var garvare. Zander sålde denna gård till Österdal, som i sin tur sålde den till Helin.

Dennes sterbhus sålde den till sonen länsman Carl Helin och en kollega till denne som hette Lissel, vilka i sin tur sålde den till Nils Svensson i Bengster. Denne sålde huset och trädgården till J. Brodin, egendomen hör fortfarande till Bengster.

För att återgå till huset mitt emot telegrafan, så hade Åberg många år manufakturaffär där. Huset ägdes som sagt till en börja av jägmästare Wickman, Lerbrobacken. Lerbrobacken hade före Wickman ägts av grosshandlare Bergman, som bedrev speceriaffär i ett mindre hus i nordöstra hörnet av trädgården. Rystedt var förste

Familjen Ingenjör Aulaul bodde på Sundsbergs Gård

man och Gullberg var biträde. Bergman hade en fröken Littner som husföreståndarinna, hon var troligen släkt med Axel Nilssons fru.

När Wickman flyttat till Strängnäs, köpte kronofogde Cervin som kom från Årjäng där han varit länsman, tidigare sergeant. Han köpte såväl Lerbrobacken som huset mitt emot nuvarande telegrafan.

På den tiden var telegrafan inrymd i järnhandlare Nilssons hus på övre botten. Åberg hyrde då av Cervin. Thyberg tror att, Cervin efter någon tid byggde bokhandelshuset och Landströmska gården vid Sallagatan. (Landströmska gården= Ingmårbyggningen som flyttats dit. Ingmårsegendomen inköptes av ett bolag »Fyrkanten«, som senare gjorde konkurs).

Han såg sig emellertid föranlåten att sälja de tre fastigheterna utom Lerbrobacken till Knut Thyberg för 43 000 kr. Görling förmedlade köpet. Under den tid då Cervin var ägare till bokhandelshuset, hyrde August Lindberg lokalerna, men Lindberg köpte i sinom tid fastigheten av Thyberg.

Åberg bodde kvar i hörnhuset mitt emot Lerbrobacken till in på 1900-talet, då han byggde det stora huset vid torget, nuvarande Garnboden. Knut Thyberg bodde i övre våningen i sitt ägandes

hus och hyrde ut nedre våningen till en tapetserare, som emellertid rätt snart måste flytta. Senare kom specerihandlare Andersson dit. Något år senare byggde Andersson en egen lokal.

Det Landströmska huset hyrde Cervin ut till postkontor. På övre botten bodde först fröken

Holmberg, som kom från Säffle och bedrev hotellrörelse, »Svea«. När hon flyttat övertog doktor Holmer våningen med rum nere för mottagningen. Doktorinnan Holmer, född Nordenskiöld dog där. Sedan köpte en syster till gamla fru Landström huset av Knut Thyberg, systern hette Fröken Alfengen.

Urmakare Andersson

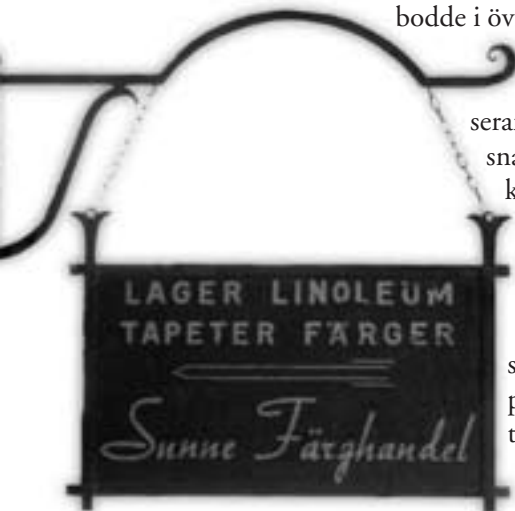
Urmakare Andersson hade sin verkstad i ett rött hus, som revs när posthuset byggdes. I detta röda hus hyrde även en änkefru Svensson, som hade kappaffär.

En matservering fanns även i huset, innehades av en före detta husföreståndarinna hos patron Eriksson på Björkefors, far till Nordensson. Denna matservering var mycket gouterad.

Urmakare Andersson byggde emellertid ett hus åt sig bredvid hotell Nilsson och flyttade sin verkstad dit. I butiken intill urmakeriverkstaden hade hans fru manufakturaffär. Familjen bodde ovanpå. Urmakare Anderssons svärmor hoppade i sjön på 1880-talet från Ångbåtsbryggan.

Fotograf Westling byggde huset intill urmakare Andersson. Fröken Byqvist(?), som hade varit telefonist på den tid telegrafan var inrymd i nuvarande apotekshuset på övre botten, byggde Privathotellet 1900.

Skomakare Wennerlund hyrde av målare August Nilsson, farbror till Ruben Nilsson, vilken byggt fastigheten. Denne August Nilsson och Ahrborg byggde längre västerut tillsammans det stora hus, där Ahrborgs affär fortfarande är inrymd. De hade halva huset var. I den Nilssonska halvan var Garnboden inrymd. Werm-landsbanken byggde huset mitt emot Ahrborgs affär och sålde det sedan till Hult.

Övre Haga

1890 byggdes övre Haga av snickare Sundqvist, orgelbyggare i Brårud, på föranstaltande av Edvard Thyberg. Först hyrdes huset av Norling & C:o, Thyberg och Arvid Wallberg, ett par år. Kompanjonerna separerade sedermera, och Thyberg stannade ensam kvar på övre Haga och övertog lagret (1892). Thyberg hade hela tiden ensam skött affären. Wallberg hade varit i Norlings huvudaffär. Efter separationen flyttade Wallberg till Sörmark i Östmark. Bröderna Knut och Edvard bedrev en tid affären gemensamt. Efter Edvards giftermål, övertog Knut affären och den utvecklades ytterligare.

Flera biträden: Algot Danielsson, Nils Nilsson, Anna Löfvenholms man, Curt Sandell, Oskar Jonsson. Knut Thyberg, som köpte huset innehade affären till sin död.

Wallbergs sterbhus sålde till en handlare Holmgren från Dalby, som blott stannade en kort tid. Holmgren hade några år tidigare varit biträde hos järnhandlare Wennerström.

Huset mitt emot klockaregårdsallén byggdes 1901 av Edvard Thyberg, som öppnade affär där i oktober samma år. Thyberg sålde efter fyra år fastigheten och lagret till handlare Engström från Karlstad, som varit biträde hos en handlare Nordqvist i Stället.

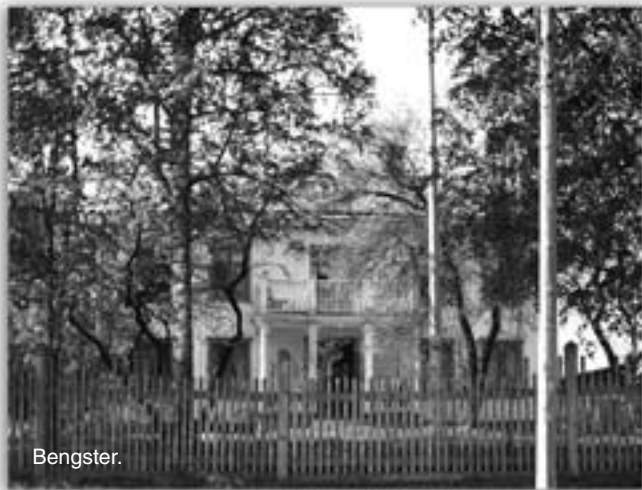
Kroken

Kroken i Södra Borgeby byggdes omkring 1890 av O. Ljungberg från Vitteby, han hade affär där rätt länge och i sinom tid sålde till Algot Danielsson, f. d. biträde hos Thyberg.

I Brårud fanns före länsman Wahlstrands tid en speceriaffär i huset, som ägdes av handlare Särnblad. Affären kallades »Vänn öm« därför att han tog kunderna som kommo norrifrån och som egentligen skulle till Sundsvik och handla.

Sunne Handelsaktiebolag hade en filial i Gjutaregår-

den, vars föreståndare hette Svensson, och även filial i Gräsmark, Olsson i Uddheden »Getabocken«. Svensson övertog affären, då bolaget upplöstes och drev den sedan i många år. Hans dotter i första giftet Emma var gift med folkskollärare Ringberg från Lysvik. Svensson överlät den till Nils Helin, vars son Simon skötte den något år. Emellertid ville Svenssons dotter och måg Ringberg flytta dit och återtaga faderns f. d. affär. Detta skedde, och Ringberg har sedan dess varit i Gjutaregården. Simon Helin byggde ett hus strax i närheten, men reste sedermera till Amerika. Huset köptes av hans kusin Karl Sundholm, som flyttade det till Ingmår, där det nu förstorat står. Karl Sundholm hade tidigare hjälpt sin far Anders Sundholm, bror till Nils Helin i dennes affär i Gjutaregården vid korsvägen. När Karl Sundholm gifte sig, hyrde man en lokal i Norra Borgeby och hade affär där. Till sist byggde han i Ingmår, där han nu är.

Järnaffären

Nygren & Åhlin i Karlstad öppnade järnhandel med Axel Nilsson som föreståndare. I samma hus som torde hava byggts på 1860-talet av apotekare Kaijser i Karlstad, svärfar till apotekare Undén och apotekare Högberg, var här tidigare apoteket inrymt. Detta innehades först av Kaijser själv och senare av mågen Högberg. Urmakare Olsson, far till apotekare Arvid Olsson, byggde nuvarande apotekshuset. När Högberg flyttade till Göteborg kom Ölander, som flyttade apoteket över till det Olssonska huset.

Efter några år övertog Axel Nilsson järnaffären. Telegrafan var kvar i huset rätt länge. Det nuvarande telegrafhuset byggdes av sadelmakare Eklund. Holmbergs hus mitt emot järnhandeln torde hava byggt av hans far, skraddare Jonsson. Urmakare Sundins gård intill Holmbergs hus byggdes av murare Jonsson, vars son Hjalmar kallade sig Sundin. Sundin var halvbror till ovannämnda Nordensson, som var född innan fru Jonsson gifte sig med Jonsson.

Gästgivaregården, den gamla delen, innehades på 1870-talet av en dam, som sedermera gifte sig med Axel Nilsson, var dennes första fru. Hotellrörelsen »Sans Soucis« var en gammal gård.

Bengster

Bengster byggdes av Nils Svenssons far på 1860-talet. Nils Svensson hade två bröder, Jan och Olle. Jan var bryggare och gift med kappsömmerskan Anna Svensson, de hade två barn, Johan utflyttad till USA och Anna gift med f. d. handlaren Algot Danielsson. Olle blev gift i Östersundstrakten. Bröderna hade en syster, »Knäck-Maja«, som bodde i en liten stuga strax ovanför folkskolan i Åmbergsbackarna. Länsman Perssons gård mitt emot folkskolan, tvärs över vägen, byggdes av repslagare Gottfrid Jonsson.

Bleckslagare Jansson byggde huset längre upp mot gamla Tingshuset, huset med veranda mot vägen. Dessförinnan hade han haft plåtslageri i det röda huset på andra sidan vägen. Han sålde huset med verandorna och flyttade ner till samhället, där han byggde ett litet hus emellan skraddare Jonsson/Holmberg och urmakare Sundin. Detta lilla hus rullades sedermera snett över gatan och förstorades söder om järnhandeln.

Det röda huset norr om missionshuset byggdes på 1860-talet. Först bodde där bryggare Sundin, svärfar till Felix Körling, och en gammal fru Bergman och hennes trotjänarinna. Sedan bodde veterinär Wallin på nedre botten. När Wallin byggt eget hus snett emot Bengster och flyttat dit, köpte Daniel Görling det röda huset. Huset söder om apoteket är också ett av de äldsta i Sunne, doktor Piscator bodde där länge.

Svingen

Svingen är också gammalt. Ägarinnan fru Stenqvist, hade förstklassigt hembageri där på 1870-talet med dottern Malin Larsson som medhjälpdarinna, fina människor. Engela Skytte övertog därefter bageriet. Hennes bror, Karl Skytte bedrev åkerirörelse. Skyttes kom från Skåne, där farfadern var härads hövding. Fadern bodde i Åmberg med sin fru redan på 1870-talet och de bodde i ett gammalt hus på vägen mot repslagarebanan. De levde för sig själva och umgicks icke med någon. Sågo ej ut att ha några bekymmer, varför de slagit sig ned i Sunne är icke känt.

Där Opp i Skäggeberg

Där Opp i Skäggeberg ägdes på 1880-talet av »Jan Där Opp«, han hade en gumma, som enligt folktron kunde trolla, gården övertogs av sonen. »Jongster« ägdes samtidigt av Per Jansson, som dog i 40-årsåldern. Brodern

Nils köpte sterbhuset och blev nämndeman. Tidigare hade han ägt och bebott Sundsberg, en flygelbyggnad, som han sålde till Svedlund för 22 000 kr. Före Nils Jansson bodde på Sundsbers herrgård, lantmätare Westerdal, före honom Cervin och dessförinnan Maule. Nils Janssons bror August, köpte gästgivaregården av Axel Nilsson som efter sin första frus död och efter giftermål med fröken Littner haft bokhandel där, d. v. s. det var frun som hade bokhandeln. August Jansson var alltså den som med hjälp av sin fru Johanna började gästgiveriet och hotellrörelsen där den nu är. Skjutsarna ombesörjdes av Benets. Gästgiverirörelsen var tidigare i »Jongster«.

Garvare Larsson övertog garveriet i Salla efter Löfvenholm och byggde senare huset intill Ahrborgs, där han hade skoaffär i många år. Erikssons järnhandel byggdes av en järnhandlare Anders Person i Torsby, morbror till Eriksson. Persson drev länge affären med systersonen som föreståndare.

Wiklander hyrde länge av G. T. Nilsson. Affären övertogs så småningom av Rudström som kom från Stöllet. Wiklander flyttade då till Sundsvik, till huset intill slottet. Detta hus tillhörde på sin tid patron Jons-son. Före Wiklander hade en Berg haft affär där. Jag vill minnas att, att där även tidigare varit konsumtionsförening. Wiklander byggde sedermera åt sig vid Kvarngatan, där han bedrev affär till sin död, varefter sönerna övertog denna.

Lundells Charkuteriaffär.

E. G. Ahrborg

E. G. Ahrborg är från Arboga och inflyttade till Sunne på 1880-talet såsom tapetserare. Hans första fru var från Sydsverige. Han bodde först i ett litet hus nere vid Lerälven, där han hade verkstad. Han flyttade därifrån till ett litet hus väster om apoteket, där Matilda Holmqvists fotografiateljé var inrymd, huset brann sedermera, och därifrån till nuvarande Bergströms hus, där han hyrde nedre våningen och öppnade möbel- och likkistaffär. E. Thyberg satsade kapital. Sedermera byggde han och August Nilsson det hus där ...? numera har affär. Rörelsen utökades även till manufaktur- och modeaffär. Fru Ahrborg var modist.

Före Ahrborg bodde Thyberg, som ägde huset, i nedre våningen hos Bergström och disponent Reinhold Egnell i övre våningen. Thyberg hade köpt huset av Österdal, som ägde den Zanderska gården. Länsman

Ahrborgs Möbel och Modeaffär.

Johansson, som sedermera flyttade till Torsby, bodde i övre våningen när Ahrborgs hade den nedre.

Före Thyberg bodde garvare Larsson å nedre botten och hade där läderaffär, med en skomakare från Ås. Sven som föreståndare. Doktor Holmer var så störd av skomakeriet, att det blev nödvändigt att uppföra en tegelvägg mellan affären och Holmers mottagning föra att utestänga ljudet.

Huset väster om bokhandeln byggdes på 1870-talet av snickare Lundell, som bodde i övre våningen, hans fru var skicklig sömmerska och sydde till »sociteten«. Nedre våningen hyrdes ut till urmakare fru Andersson, som där hade manufakturaffär tills hon flyttade in i eget hus.

Fru Andersson hade haft ett biträde, Hilda Ersson, numera järnhandlare fru Eriksson. Denna fröken Ersson övertog i sinom tid affären efter fru Andersson i det Anderssonska huset. Lokalerna i det Lundellska huset uthyrdes efter fru Anderssons avflyttning dels till en urmakare Carlsson, som var sångare, dels till barberaren Gustaf Sundberg.

Huset mitt emot bokhandeln och Lundells byggdes 1904 av en norrman, Gunnar Olsson, som var sågmästare. Han bodde i övre våningen och hyrde ut nedre till en handlaren Dahlström. Huset närmast Erikssons

järnhandel, numera Sandins bageri, byggdes i början av 1900-talet av en klampare Johansson, han var gift med mejerinna. Affärslokalerna uthyrdes till kafé, fru Hedberg, och Barngarderoben, som Emma Sundberg hade. Kahns hus byggdes av sadelmakaren Eklund ungefär samtidigt med telegrafhuset.

Salla

Smeden Berglund kom till Sunne på 1870-talet från Västergötland, han, som sade »Salla«, och bodde först i Salla. Han byggde sedermera på 1880-talet, ett litet hus i klockaregårdsbacken, där hans dotter Fredika hade kafé och hembageri. Hon var mycket arbetsam och det brukade lysa halva nätterna i hennes bageri.

Gumman Berglund låg alltid sjuk. När ramsågen på Sundsviks ångsåg första gången sattes i gång, skakade hela samhället både på östra och västra sidan. Det var till och med ifrågasatt att Fryk skulle åläggas borttaga ramarna. Gumman Berglund trodde att »hela hennes kropp« skakade och lät kalla sin dotter till sig i tanke, att hennes sista stund var kommen.

Avskrift: Kerstin Meric

Källa: ULMA, Landsmålsarkivet, Uppsala
Uppteckning nr: 22514, år 1940.

Hus i Sunne på 1870 – 1880-talet

Ulsberg
Prästgården i Åmberg
Tinghuset
Skyttes hus
Zanderska gården
Svingen, Fru Stenqvists hembageri.
Gamla bryggeriet, Hörhammar, tidigare fru Svensson.
Syltan
Röda huset, norr om missionshuset
Bengster
Sans Soucis
Joh. Holmbergs hus, på ången stod en gammal linbastu .
Urmakare Sundins hus
Järnhandel
Piscators hus
Lerbroacken
Lundells hus
Gamla Löfvenholmska garveriet

Slottet med de två flyglarna
Hotellet
Sundsviksaffären
Rött hus, urmakare Andersson bost. nu rivet.
Klockaregården och sockenstugan
Prostgården
Där pastor Tunström nu bor, låg förr ett mejeri.
Elvkullen
Jongster
Där opp i Skäggeberg
Brogrenska huset, söder om Elvkullen rivet, virket användes till Sommarro.
Kakelugnsmakare Anderssons gård i Skäggeberg
Skomakare Sjöqvists gård i Södra Åmberg
Lidströmska gårdarna i Södra Åmberg
Gamla hus i Sallagatan
Och säkert några andra som icke Edvard och Thyra Thyberg kunna erinra sig.

Källa: ULMA, Landsmålsarkivet, Uppsala
Uppteckning nr: 22514, år 1940.

Till minne av en kommunal städkärra

En tile sammermôra, på torget här jag såg,
en väldig massa papper, å tomglas som där låg,
jag tänkte för mig själv, ska detta ligga kvar,
då kommer nån därborta, å en kärra visst dom drar.

Ska de kanske städa, å i kärran skräpet dras,
eller är då kanske dreckbil, den är ju fullt av glas,
där fanns öl av alla sorter, blanksprit även vin,
konjak – beska droppar, och en flaska Gordons gin.

De knaller fram till torg, å solen sken så fint,
men lasset är för tongt, å ett hjul, ha vessst ble vinnt,
då knakar å då knirrer, å skramlar i butelj,
å kärra går med överlass, så gott som varje helg.

Nu slänger då te Mårten, da bruker då gå bra,

men kan då vår sanning, ja hörde en khär som sa,
att IFK ska städ, bort papper skräp och glas,
kan Kalle detta töl, han är ju städerbas.

Höls kan de tocken gär, vi skötte oss föl bra,
och kärra som ve rustat, så den är lätt att dra,
med nya däck och ekreer, te hjul som ha ble vinnt,
å dubbdäck ha vi köpt, ifall då skull bli glint.

En sorgens dag nu randas, i ögat syns en tår,
det grämer även Bertil, som nu int städa får,
nu blir det lesamm dager, med hösten alla löv,
å rosan som ha vessen ner kring Selma Lagerlöf.

Skrivet av en kollega
”Olle på reningsverket”

”De säljer den oskyldige för pengar och den fattige för ett par skor. De trampar ner de svaga och skuffar undan de hjälplösa”

Amos 2:6

Pigan Maria Larsdotter i Gunnarsby hade till vårtinget vid Fryksdals nedre häradsrätt år 1855 självständigt utan hjälp av biträde instämt rättaren Jan Pettersson i Svineberg för utebliven tjänstehjonslön. Maria hade överenskommit med Jan Pettersson att hon skulle valla kreatur tillhöriga brukspatronen på Stöpafors på dennes ägor i Svinebergssätter. Som lön skulle hon få 15 Rdr och ett par becksömsskor för hela sommaren 1854 från vårfrudagen till den 24 oktober. Lönen som även på den tiden räknades som ringa skulle kompenseras av att Maria på alla lediga stunder skulle få arbeta åt sig själv, främst med bärplockning.

I stämningen framhöll Maria att hon inte fått någon lön för hela den tid hon skött vallningen mer än 1 Riksdaler och 36 skilling i städjepenning.

För det andra anförde Maria att bland de 8 nötkreatur hon skulle sköta fanns en stor tjur, som förutom att han var »fölkonn« också gick genom alla gärdesgårdar och grindar och att hon måste få minst en eller två personer med sig för att köra ut honom ur gårderna och sädesåkrarna.

Jan Pettersson hävdade i sin motstämning att eftersom Maria Larsdotter låtit kreatur som hon haft ansvar för komma ut på ägor till ett utbruk på Älvskogen där 3 3/4 tunnor havre varit utsäde och där anställa en sådan förödelse att trots att säden från början varit vacker endast lämnat en avkastning av 50 snes, då grannen som utsått bara 1/3 erhållit 80 snes havre. Petterssons ombud yrkade att den utlovade lönen som en ringa ersättning för skadan skulle kvittas eftersom Maria gjort sig skyldig till försumlighet och vårdslöshet.

Båda parterna åberopade vittnen. För Maria inställde sig Kerstin Jansdotter och Maria Nilsdotter, båda i Svinebergssätter.

Kerstin Jansdotter berättade att bland de kreatur som Maria skulle valla fanns en folkilsken tjur som med våld trängde igenom de inhägnade sädesgårderna och kunde utdrivas enbart med hjälp av vittnet eller andra personer. Tjuren som fördärvat de övriga kokreaturen kunde inte tas med under vallningen i skogen utan måst tjudras på gårdsplanen. När Maria drivit boskapen till sko-

gen och återvänt hem, hade tjuren redan slitit sig loss och trängt in på de besädda gårderna, så att Maria varit tvungen att stänga in honom i ladugården. Så fort han kom ut brukade han rusa ut i sädesåkrarna. Dessutom kom ägaren till tjudret och krävde det tillbaka och där- efter fanns ingen annan råd än att låta kreaturet gå lös och då kommit in i havreåkrerna.

Maria Nilsdotter vittnade att Maria Larsdotter vid flera tillfällen gråtande kommit till henne och bett om hjälp att driva ut den folkilskena tjuren ur inhägnaderna. Ingen gärdesgård kunde motstå den ilskena tjuren.

Jan Pettersson åberopade som vittnen torparna Carl Jönsson och Lars Jansson, också de boende i Svinebergssätter.

Carl Jönsson berättade att Maria Larsdotter under hela sommaren haft en »ko« gåendes hemma vid sätterhusen, vilken stundtals varit tjudrad. En gång såg han hur Maria då hon velat låta kreaturen beta på trädesgårdet och på annat sätt inte kunnat komma dit drivit dem över havreåkrerna som förut varit nedtrampad och burit dålig säd.

Lars Jansson berättade lika med Carl Jönsson.

Som synes har Maria befunnit sig i en hopplös situation. Rätten ogillade också Jan Petterssons påstående att skadan på havregärdet uppkommit till följd av någon vårdslöshet från Maria Larsdotters sida och fastslog att hon inte var skyldig att umgälla skadan med sin lön. Jan Pettersson ålades att mot kvitto genast utge 15 Riksdaler och ett par becksömsskor till Maria.

Dessutom dömdes Jan Pettersson att ersätta Maria Larsdotter 5 Riksdaler för hennes kostnader i rättegången.

Personalia

Pigan (= ogift kvinna) Maria Larsdotter i Gunnarsby. I husförhörslängden för Gunnarsby finns vid tiden för nämnda tings sak bara två ogifta Maria Larsdotter, den ena* 1846-11-07 i Svineberg och den andra* 1814-03 01 i Torsby, Sunne.

Att ett barn på 8 år anförtroddes vallning av kreatur torde inte ha varit alltför ovanligt. Maria Larsdotter uppträdde själv som målsägande och det måste däremot anses uteslutet för ett barn.

Därför kan man nog reservationslöst förbigå Maria* 1846.

Den Maria Larsdotter som omnämns i tingsprotokollet och som jag valt att följa bör vara Maria* 1814.

Maria Larsdotter* 1814-03-01 i Torsby, d.t. inhyses Lars Olsson o.h.h. Karin Olsdotter.

Maria står i början av 1850-talet i Gunnarsby som »lösdrivare«. Hon föder 1851-08-21 ett uä barn som emellertid dör redan 1853-02-04. Maria blir kvar i Gunnarsby till 1857 då hon flyttar till Svineberg.

Däriifrån - N Arneby 1858 -- Östanås 1859 (hos brodern Lars Larsson* 1822-05-22 i Torsby) -- Gylleby 1860 -- Angersby 1861 -- Östanås 1863 -- Angersby 1865 -- N Borgeby 1873.

Maria gifter sig 1875-11-04 med änklungen backstugesittaren Nils Håkansson i Östanbjörke.

Nils Håkansson* 1811-08-28 i Sunne, + 1888-09-24 i Östanbjörke, Sunne Makarna bosatta i Dalen, Östanbjörke. Maria Larsdotter avled 1897-05-09.

Jan Pettersson som i tingsprotokollet benämns »rättare« står i husförhörslängden för Svineberg som »dagkarl«, en inte obetydlig social klasskillnad.

Stöpafors egares folk

Jan Pettersson * 1819-01-26 i Kroppa

h. Maria Olsdr * 1822-01-25

familjen inflyttad 1851

Barn:

Jan Petter * 1848-02-08 ”

Marja * 1849-11-02 ”

Olof * 1852-06-25 i Sunne

Karolina * 1854-04-21 ”

Anna Lisa * 1856-07-26 ”

Lars Johan * 1859-01-04 ”

Thilda * 1861-04-08 ”

Emma * 1863-08-22 ”

Gustaf * 1867-06-22 ”

Arne Linnarud

Sunne Kyrka – "Fryksdalens Domkyrka" – en symbol för världsalltet

Hon, - liksom landets övriga 3 700 kyrkor, skall vara en mötesplats för himmelen och jorden, för livet nu och livet efter detta.

Gör en vandring från Himmel till Helvete

När du stiger in i kyrkorummet börjar du en vandring genom ditt eget liv, från dopet till evigheten, från underjorden i väster till himmelen i öster, genom kyrkporten till koret. Det är den heliga vägen – Via Sacra.

Sunne Kyrka i tiden – ett kulturarv!

För information om Gudstjänster och annan verksamhet
Tel: 0565-68 85 50

Kyrkan är öppen dagligen kl. 8.00 – 16.00
Sommartid kl. 8.00 – 20.00

VÄLKOMMEN

Skarpedsboden, foto från 1950 talet.

Äldre tiders lanthandel i Fryksdalen

En dag i slutet av april 1910 embarkerade min far Nathan Hedin ångbåten i Fryksta för vidare transport till Rottneros. Det fanns flera anledningar till den glädje han kände inombords; bl. a. detta att få återvända till sitt älskade Värmland efter 10 långa år i Stockholm, det underbara vårvädret med solen som sken över dalgången och alla flaggor längs stränderna och inte minst vetskapen om att snart få bilda eget hem och att bröllop snart skulle få stånda.

Skarpedsboden

Men för att återgå till flaggprakten denna dag, som inte alls gällde den återvändande Värmlandssonen, så var orsaken den att riksdagen beslutat att anslå 7 miljoner till den s. k. bibanefonden vilket skulle betyda klartecken för byggandet av Fryks-

dalsbanan. Här följer några uppgifter företrädesvis om affären i Rottneros, den s. k. Skarpedsboden, som min far övertog och om handeln i Fryksdalen på 1800-talet.

Gustaf Adolf Wall

Rottneros Bruk ägdes i mitten på 1800-talet av den legendariske brukspatronen Gustaf Adolf Wall. Han var född i Molkom 1821 och kom till Rottneros närmast från Frykerud 1854, första tiden som disponent sedan delägare och slutligen ensam ägare av bruket. Som sådan var han berättigad att idka brukshandel men eftersom gränserna för bruks- respektive lanthandel var suddiga och risken för lagöverträdelse överhängande, ansökte han om tillstånd att få idka lanthandel.

Som bekant hade den s. k. näringsfrihetslagen tillkommit 1846 med det betydde inte alls arr det var fritt fram för vem som helst att öppna affär, i sista hand var det sockennämnden som beviljade tillstånd. T. o. m. den mäktige brukspatronen på Rottneros fick först finna sig i ett avslag 1855 med bl. a. motiveringen att »lanthandel vore för allmogen mera skadlig än nyttig«.

Vad som döljer sig bakom denna motivering kan man bara gissa sig till, var det männe brännvinsförsäljningen eller kanske en ohämmad kreditförsäljning som bragte mängen bonde att gå från gården. Alltnog brukspatronen gav sig inte utan överklagade och Konungens Befallningshavare biföll så småningom.

Ansökan och intyg

Det kanske kan ha sitt intresse att något ta del av de fyra intyg som bilagts ansökan. Prosten Anders Fryxell intygar att Wall »äger berömlig kristendoms kunskap och ordentligt begagnar nådemedlen«. Tf. Domaren C. F. Wahlgren intygar att »herr brukspatronen kan räkna quator species» (de fyra räknesätten) och brukspatron

Geijer på Stöpafor's i sin tur intygar att han äger ”fullständig kännedom om förande och afslutande af de mäst vidlyftigaste räkenskaper i enlighet med Dubbla Italienska bokhålleri». Efter den stora wallska kraschen 1875 bytte affären ägare ett antal gånger. Ett intressant namn var handelsföreståndaren Tiodolf Demanuel Odhner vars son blev världsberömd genom uppfinningen av räknesnurrån som också fick hans namn. Siste enskilde ägaren av affären var således Nathan Hedin om överflyttade rörelsen till nybyggd fastighet, Köpmangården i Sunne 1925 där firman, som alltså startades 1855, fortfarande drivs av undertecknad till september 1980.

Leveranser och försörjning

Intill järnvägens tillblivelse skedde varuförsörjningen till Fryksdalen i huvudsak med båt från Fryksta. Före isläggningsen lades stora lager upp för att klara behoven till seglationstiden åter begynte på våren. I mindre omfattning förekom även landtransporter vintertid med häst och släde företrädesvis från järnvägsstationen i Fagerås.

Sortimentet var den tidens gånge med ytterst få om än några färskvaror beroende på att landsbygdsbefolkningen var självförsörjande i det avseendet. En mera detaljerad uppfattning kan man erhålla genom studium av en nedan omnämnd handelsbok från 1837, men en sådan uppräknings skulle här bli alltför omfattande.

Viktiga varor var spannmål och matvaror som socker, salt och kaffe. Av säd använde man råg till bröd och havre till foder, mindre mängder vete och blandsäd men märkligt nog en hel del potatis vilket kan tänkas ha varit råvara till brännvinsbränning. Till de viktigaste varorna hörde naturligtvis sillen men förekom också makrill, lax och lake. Tyger av olika slag samt kardor, strumpspetar, nålar, knappar o. dyl. En enda bok förekom i sortimentet men en viktig sådan och det var almanackan. Tiden 1809 till 1855 har betecknats som »det fria superiets tid» då alla som bodde på landet hade rätt att bränna och sälja brännvin. Dagligt brännvin var en ofta förekommande löneförmån och en viktig del av varusortimentet i lanthandeln. Man bör hålla i minnet att brännvinet inte enbart användes som dryck, rätt stora mängder gick att tvätta lik.

Andra handelscentra

Handelscentra i Fryksdalen var Sundsvik (Sunne) och Fryksände och bruksorterna och då i första hand Rottneros. Fabrikör Gustaf Lindqvist född 1892, kunde berätta att till hans barndomshem i Önnerud kom ofta vintertid förbönder från nordligaste Värmland för nattlogi före återfärden nästa dag. Uttrycket var alltid detsamma: »Jä skull ligg här jä» d. v. s. för dem var det naturligt att utan några krusiduller och utan någon

form av ersättning ta logi, vilket heller icke förvägrades. Deras uppgift var att förse affärerna i Klarälvdalen med varor som båtledes fraktats till Torsby.

Hedins arkiv

Nathan Hedins vittomfattande intressen resulterade i att det idag finns ett efterlämnat arkiv av betydande format, bl. a. omfattande forskningar, manuskript och korrespondens. Här kan man också utläsa åtskilligt om handeln i Fryksdalen i gångna tider, sålunda kan man konstatera att redan före 1846 fanns några affärer i socknen beroende på att landshövdingen med magistratens godkännande kunde meddela tillstånd. Med bestämdhet vet man att en affär fanns redan 1824 och en annan ganska betydande affär vid Björsholms herrgård på 1830-talet med patron E. G. Brogren som ägare.

I en bevarad lanthandelsjournal från denna affär med årtalet 1837 kan utläsas åtskilligt av kulturhistoriskt intresse såsom sortiment, kundunderlag, priser, löner etc. Påfallande är att betalningen för varor ofta utgjordes av dagsverken och det i sådan utsträckning att man kan anta att dagsverken förmedlades att någon form av clearing. Man skilde uttryckligen på vinter- och sommar-dagsverken, liksom på man- och kvinno-dagsverken. Mera exklusiva inköp kan noteras av högre ståndspersoner, såsom cognac och arrac, konfekt och porslin av bättre kvalitet. En myckenhet uppgifter av intressant karaktär kan f. ö. utläsas men här medger utrymmet icke att återge detta.

Det har sagts, och säkerligen med all rätt, att lanthandeln och de förbättrade kommunikationerna på ett avgörande sätt bidrog till att lyfta allmogen till samma kulturella nivå som fanns hos befolkningen i våra städer. Kanske dock att det har haft till följd att i någon mån hämma allmogekulturens egenart.

Per Hedin

Publiceras med tillstånd av Ella Hedin.

Interiörbild från Sunne kyrka före branden 1886.
Foto: Frithiof Söderström Karlstad.

Sunne Bild- och ljudarkiv Rapport för år 2002

Arbetet vid Sunne Hembygdsförenings Bild- och ljudarkiv har pågått med oförminskad styrka under året 2002. Ulla-Britt Larsson har arbetat heltid på arkivet och har haft medhjälp av Anne Marie Nilsson under ett halvår och av Siv Myrén från den 25 november. Lars Wennberg håller mestadels i ledningstrådarna.

Hittills 14.500 glasnegativ

Hitills har omkring 14.500 glasnegativ blivit registrerade i det s. k. Sofie-systemet, ett dataprogram som museerna använder. Därmed blir det enkelt att söka efter specifika bilder. Glasnegativen har därefter placerats i speciella kuvert för att bevaras väl för framtiden. Hembygdsföreningens arkivbyggnad börjar på att bågna under trycket av alla lådor med registrerade glasnegativ som placerats där.

Nu är det mycket av porträttbilder som scannas in. Uppskattningsvis återstår omkring 10.000 glasnegativ. Dessutom finns ett oräkneligt antal negativ på mjukfilm att ta sig an. Lägg därtill en ansevärd mängd diapositiv som måste sorteras och registreras. Föreningen har i sin ägo dessutom ett stort antal vykort och andra påsiktsbilder, t. ex. klassfoton, som skall åtgärdas för att bli tillgängliga för oss alla. Under året har arkivet fått mottaga ett antal fotografier dels som gåvor, dels som lån för att scannas in och registreras.

Social funktion

Glädjande nog har arkivet fått mottaga många besök och därvid fått uppgifter av minnesgoda Sunnebor. Publiceringen av gamla bilder i FryksdalsBygden varje tisdag har blivit en succé. Många människor ringer till Ulla-Britt på arkivet och delger sina kunskaper. Ryktet

om den och den bilden far land och rike kring, ty telefonsamtalen kommer från Norrland till Skåne. Här fyller arkivet en mycket stor social funktion, i synnerhet för något äldre människor. En annan social uppgift fyller den bildutställning som visas vid äldreboende i Sunne. Efter bibliotek, bank, Allégården, Brogården och Salla finns nu utställningen på Hagen. Fler väntar på att få disponera den.

Arkivet har även extern verksamhet. Ulla-Britt Larsson har vid några tillfällen tagit med bilder och besökt Ingmars Bygdeförenings studiecirkel. Hon har där rönt ett oerhört stort intresse. Mycket har hittills utträttats vid Bild- och ljudarkivet, men åtskilligt återstår. Inte något har hittills gjorts med de värdefulla ljudbanden som ligger förvarade sedan 30 år i föreningens arkiv. Därjämte bör kontakterna med Sunnes befolkning upprätthållas. Många föreningar och även kommunen har bildskatter som måste tas om hand med registrering och adekvat förvaring.

Vi hoppas innerligt på förståelse i frågan från olika myndigheter, så att arkivet kan leva vidare.

Lars Wennberg & Ulla-Britt Larsson

Sunne kyrka före branden. Branden började efter högmässan 21 februarari 1886 enl. klockare Nils Melanos kyrkojournal. Ur Anders Fryxells dottrars fotoalbum.
Foto: Frithiof Söderström Karlstad

Var det denna vattenväg Biörn i Hån begagnade vid sitt pyromandåd?

Om kurirleder och egenmäktigt förfarande

Från Brotstorpssätter i nordvästra hörnet av Sunne kommun sträcker sig en gångstig västerut uppöver höjderna. Passerar Twistens två torpruiner och slingrar sig ner i raviner och över branta bergknallar vidare mot ödebyarna Sälsjön och Humsjön.

På spår efter en hjältekung

Mitt intresse för den här gångstigen hade väckts av Kenneth Larsson som vid flera tillfällen antytt att denna en gång i tiden varit en kurirled som använts av Karl den tolfte sändebud under hans härjningar i Norge. När så Kenneth erbjöd sig som vägvisare nappade jag direkt. Tänk att kanske få vandra i fotspåren efter hjältekungen!

En försommardag packade vi oss i bilen med välfyllda ryggsäckar, Kenneth, hans svåger Ingvar Runesson och jag. Av bekvämlighetsskäl lyckades jag utverka att vi åkte bil förbi de värsta stigningar i början och anslöt till gångleden på en myr nedanför Twisten.

Igenväxta odlingsmarker

Det inger mig alltid en känsla av vemod att vandra genom igenväxta odlingsmarker där stengärdesgårdarna ringlar uppgivet över den ångande barrskogsmattan och hotfullt trängda av den täta granskogen med sina vaxglänsande kottar. I en inre syn såg jag framför mig nybyggarnas beslutsamhet när de första gången skärpte sin primitiva yxor och började röja i storskogen. Hur de svedjade, rensade upp fället och fyllda av förhoppning sådde sina rågkorn i askan. Ängslan för torrsomar och

frostangrepp höll dem i järngrepp, en ängslan som föbyttes i glädje och tacksamhet när de fick sätta skäran till den fullmatade rågen. Så småningom har åkertegarna växt fram medan stenbumlingarna motvilligt släppt sitt markgrepp och byggts av seniga nybyggarramar upp till massiva stenbarriärer.

Många munnar att mätta

Torftigt och knappt lever människorna men klagar sällan, gläder sig åt sina små framsteg. Förnöjsamt kämpar de vidare, åtrå och kärlek förgyller deras få vilostunder. Barnen föds, fler munnar att mätta men så småningom fler armar vid stenröjningen. Ur sjöar och tjärntar de vårnas lektokiga fisk för insaltning och torkning, skogsgiller och bössor ger dem »söggel« ur skogen. Den forsande Bollbäcken däms upp och snart mal de sitt korn på en enkel skvaltkvarn. Bekymren finns där, rovdjursangrepp på boskapen, missväxt, krigshot och myndighetsövergrepp. Ändå, på gränsen till armod levde de ett rikt liv. Tror jag.

I en glänta finns resterna av boningshuset, en rutten timmerknota och en skorstensruin överväxt av småskog. Ännu på trettioalet var folk bosatta här och levde

på vad marken och skogsarbetet gav. Under krigsårens restriktioner hade torpet blivit sommarviste och ägaren odlade potatis och grönsaker utan myndigheternas vetskap. Säger Kenneth.

Två enstöriga ungarlar

Han berättade också att den fallfärdiga huggarkoja, som finns strax intill, på 50- 60-talet beboddes av två enstöriga ungarlar som försörjde sig på skogshuggning. De lämnade kojan endast för proviantering och merparten av provianten utgjordes av öl. Vid huggningen hade de infört ett slags premieringssystem. De ställde ut en ölburk vid varje timmerträd och denna fick inte röras förrän trädet var färdighugget. Sporrade av denna lockelse var tempot högt uppskruvat även om en viss fumlighet, skratt och oanständiga sånger bromsade upp jäktet mot kvällen.

–En vinterdag när det var 25 minusgrader hade far och jag fullt sjå med att hålla oss varma med timmerlunning, berättade Kenneth. Vi hade fått igång en sprakande brasa när den ena av dem dök upp. Han hade varit till Hånsjöbo och handlat och slog sig flåsande ner i en snödriva. Vårt erbjudande om varmt kaffe ignorerade han högdraget, strök rimfrosten ur skägget och halade fram en iskall ölburk som han tömde i några gurglande drag. Att inte kaarn ble stenfrösen, skrattade Kenneth.

Enligt honom iddes de inte hugga ved till kojan sista vintern, utan eldade upp inredningen varför de blev utslängda av ägaren.

Kurirernas rastställe

Av det andra Tviststället som vi passerade återstod bara en mossbelupen stenhög och resterna av potatiskällaren. Medan vi letar oss fram över ett kilometerlångt risigt kalhygge berättar mina följeslagare om några mystiska inskriptioner som skall finnas högt uppe på en höjd där kurirerna sägs ha haft sin rastplats. Jag var fylld

Rast, Kenneth njuter av solen medan Ingvar funderar på hur Freja skulle platsa i Kotjärn nedanför.

En nedrasad stenmur minner om bostadshuset.

av förväntan även om följeslagarna förgäves letat efter dem tidigare. Terrängen blev alltmer kuperad, stigen dök ner i djupa raviner, över sumpiga myrdrag och strävade uppför tvärbranta bergväggar. Mina ledsagare tog så äntligen matrast och jag hamnade flåsande på en stubbe och bidrog till den gemensamma måltiden med två Läkerol. Jag hade glömt mina smörgåsar hemma! Efter en halvtimmes rygggläge och ett par »dynamitpiller« hängde jag nytert på de andra och högt uppe på en ås nådde vi målet, kurirernas rastställe.

En idealisk bivackplats, branta klippstup och omgivande vresvuxen tallskog som skydd för insyn. Här kunde Karolinerna vila ut medan norska spejare, på jakt efter kungliga depescher, förgäves klängde i klippphyllorna eller infångades av kurirernas vaktposter. Nu gällde det bara att hitta inskriptionerna, det verkliga beviset, så att mina förhoppningar blev verklighet. En historisk sensation. Jag såg oss redan omringade av Fryksdalens lokalreportrar där vi stolta pekade ut stenväggarnas vittnesmål om krigslivets dramatiska episoder. Kanske blev vi intervjuade i Värmlandsnytt?

En inskription

Dock, trekvarts ivrigt kرافsande och ryckande i sega ljungtuvor resulterade endast i avbrutna naglar och rispade händer. Berghällarna låg där skorvigt blankvita utan minsta spår av historiska anteckningar.

Däremot fanns inhuggningar av lite senare datum. En person, I. O. N. JANSON, hade mejslat in födelsedatum 10/11 1798 samt 1832 som troligen var inristningsåret.

Vem var mannen som ristat sitt namn i klipporna?

Så lottlösa blev vi inte. Och spåren efter kurirerna skulle vi finna vid ett nytt försök fram på höstkanten fastslog vi under återtåget till bilen. Fast då kom älgjakten i vägen och sen snön men till våren ...!

Någon verklighetsbakgrund borde det finnas. Finns det andra som har kännedom om den här leden? Hör gärna av er. I efterhand har kurirleden gett mig lösning-
en på ett annat vägproblem.

Historien börjar så här

1620 sålde bönderna i Tobyn, Mangskog ett stort markområde utefter gränsen mot Fryksdalen till finnen Hinrich Andersson Maninnen. Han började bryta mark och området redovisades senare i jordaboken som 1/8 hemmanet Humsjön. Hinrich lyckades också få ett torptillstånd på Fryksdalssidan där han lät sin bror bryta mark. Brodern kom att hysa en mängd lösfinnar som tjuvittjade böndernas skogsgiller och fiskedon. Detta retade förstås ägarna, Vestrottna- och Hånsjöbönderna.

Då torptillståndet blivit fastställt av Kungl.Maj:t utan Häradsrättens vetskap blev heller inte bolbönderna informerade. Dessa trodde att finnen slagit sig ner olovandes och midsommardagen 1623 begav sig Biörn i Håån och Eskell i Väster Rottna den fem fjärdingsväg långa sträckan för att tala finnen till rätta.

Bränner upp tre hus

Det här har jag berättat om i ett annat sammanhang och funderat på vilken väg de brukat. Nu tar jag för givet att Biörn använt den lättast framkomliga vattenvägen och rott från Hånsjön uppöver Rottnaälven och Rottnen och sammanträffat med Eskell vid Brotstorpssäter varpå de använt gångstigen mot Tvisten och Humsjön. Framkomna trodde de sig se de att torpet låg på Fryksdalssidan. Finnen var dock inte hemma varför de slog sig ner och avsmakade färdkosten, till stor del bestående av starkvaror. Inkräktaren dök dock inte upp och med rättsbegreppen fördunklade av spriten, beslöt de sig för att ge honom en

minnesbeta. Efter att först burit ut allt lösöre, plockade de upphetsade fram elldonen och snart var de tre husen ett dånande eldhav. Vaknande till klarsyn över sin illgärning, snubblade de flåsande iväg mot hembygden, skräckslagna inför risken att bli upphunna och knivhuggna.

Rättegång

Då nu Hinrich Andersson hade fribrev på torpet blev det rättegång och de båda bönderna fick hårda straff. De skulle omgående bygga upp husen, alla deras ägodelar skulle skiftas varpå de själva på bål skulle brännas.

»Och them i Bååle Brina som bränt haff:r för bonda« var en lagtext som kvarstod från Högmålabalken i Magnus Erikssons landslag, tillämpades fortfarande även om domen sällan verkställdes utan hänsköts till hovrätten som då mildrade den. Antagligen fick gärningsmännen höga böter och med husbygget var det så bråttom att de tvingades gräva fram tätningsmossa under snön ute på myrarna.

Rågängen flyttades sedan så att nybygget kom att höra till Jösse härad och blev nu upphovet till mängder av tvister mellan Humsjöborna och Säljöborna och kom att kallas Rita (Tvistestället). Trots sin illgärning blev Biörn i Håån så småningom nämndeman och fick oftast på sin lott att stävja skogsfinnarnas självsvaldiga framfart på böndernas utskogar.

Som 16-åring högg jag timmer vid Baksjön en svin-kall krigsvinter och bekantades med namnet Rita, som då blivit upplagsplats för det virke jag högg. På våren flottades det genom Humsjön vidare söderut. Och ingen nämnde ett knyst vilka dramatiska händelser som gett upphov till namnet, torpet var sedan länge försvunnet.

Ragnar Magnusson

Källa: Karl F. Lindahl, Brunskogsfinnarna.

Säkerhet

LellPer har fått sig hushållerska som han delar husets enda säng med. Detta kommer till prästens kännedom som fann detta högst olämpligt, varför han påtalade detta för LellPer, som i sin tur svarar.

– Mellan mej och hushållerska ha intô hänt ska prosten vet, men för säkerhets skull vänner ja kal-songan bak å fram inna ve lägger oss.

Till minne av Hasse Nilsson

Allt för tidigt lämnade du oss, du hade så mycket att ge oss alla. Inte bara din gedigna yrkeskunskap utan idéer som du utformade till verklighet.

Under de många åren i Sunne Hembygdsförening med uppförande av flera nybyggnader, visade du med önskvärd tydlighet prov på vilken fullfjädrade yrkesman du var.

Inget var därför mera lämpligt än att ett par av de nybyggnader som uppfördes med dina kunniga händer kom att bära namnet Nybo efter ditt föräldrahem.

Det var inte bara byggnationen du engagerade dig i utan allehanda sysslor, inget var dig främmande.

Som umgängesmänniska var du en stor humorist som hade en sällsynt god berättarförmåga, jag är långt ifrån ensam att minnas många glada stunder tillsammans. Det är svårt att fatta att du har lämnat oss, svårt att inte nu få dina kluriga kommentarer och det soliga leendet som du alltid bjöd oss på.

Tack Hasse för vår stund tillsammans. Tack för din goda gärning. Tack för den fina människa du var.

Sunne Hembygdsförening
genom Olle Gustafsson.

Till minne av Nils Ritzén

Nils Ritzén, en genuin Sunnebo och äkta hembygdsvän, har lämnat oss. Han var en uppskattad lärare vid Fryxellska skolan, vänlig, kunnig och omtyckt av både personal och elever.

Hans fack var geografens och historikerns. Han var min kollega, nära vän och föreningsbroder.

Nils blev hembygden trogen och detta manifesterades i hans stora hembygdsintresse. Ofta blev hans digra lokal-kännedom anlitad, både i skolan och i föreningslivet. Han arbetade som sekreterare i Sunne Hembygdsförening under min tid som ordförande under 1970-talet. Det var under den tid föreningen anordnade åtskilliga arrangemang under festveckorna »Evi Gläja« och »Senna Fôr«. Han sågs då inte bara med penna i hand vid protokollsboken utan även med snickarhammare och målarpensel under praktiskt arbete vid hembygdsgården. Det hela utvecklades till heltidsarbete under ferierna. All denna verksamhet utförde Nils omsorgsfullt och plikttroget.

Tillsammans med Bernt Jansson författade Nils Sunne Hembygdsförenings historia i en välskrivna historik som gavs ut vid föreningens 50-årsjubileum 1973.

Nils var också delaktig i Hembygdsföreningens årliga teckningstävling. Vi hjälptes åt vid arbetet med presentationen och jurybedömningen. De första åren under 1970-talet var Erling Ärlingsson och Tor Ivar Andersson bedömare. Nils ordnade även i detta fall de praktiska detaljerna.

Vänlig, anspråkslös och ärlig är ord som förknippas med Nils Ritzéns väsen. Sällan passar dessa adjektiv så bra in på en person. Några rader ur »Havamal« är här på sin plats:

Fä dör, fränder dö.
Själ v dör du även.
Ett vet jag som aldrig dör:
domen över död man.

Därför blir omdömet efter Nils bilden av en ärlig, hederlig, snäll och vänlig samt plikttrogen man. Han har betydligt mycket för Sunne Hembygdsförening. Föreningen har mycket att tacka honom för. Även om han nu för alltid är borta, kommer hans minne aldrig att förblekna.

Lars Wennberg

Vad är det som varder oss givet,
man föds, man lever och dör,
så är det i korthet beskrivet
och slutet till sorgerna hör.

Så satt jag ensam och tänkte
med undran, vart vägen sen bär,
och oviss en tanke jag skänkte,
den framtid, som dold för oss är.

Och tanken mig förde på vägar
tillbaka till gången tid,
till barndomens grönskande ängar,
där att andas i lugn och ro.

Då kände jag saknadens längtan
och mindes min moders röst,
hur hon med oändlig kärlek
gav värme och ord till tröst.

Jag kände min morfaders närhet
hans stämman var lugn och trygg,
jag mindes hans välmenta kärvhet
när jag varit elak och stygg.

Kan höra hur glädjerop ekar,
minns alla de hårda tag,
hur vilda de var våra lekar,
vi lekte min broder och jag.

Jag minns alla kära små vänner
från ungdomens glada år,
hur varmt jag för många känner
och hur riktig vänskap består.

Så gick mina irrande tankar,
jag kände mig stämningsfullt vek,
men nuet står på och bankar,
till vardag och verklighet.

Jag ser genom stugans fönster,
ser träden med stelnad sav,
ser stjärnornas utsökta mönster
i universums oändliga hav.

Jag ser små frusna kristaller,
som bildat ett täcke av snö,
Det är som ett sagodaller,
av silver som månstrålar strö.

Och livet det känns mig så nära,
och tankar de formas till ord,
till ord som jag önskar ska bära,
ett budskap, om frid på vår jord.

H. O.

Tel. av: _____ Exp. av: _____ App. nr: _____ Journ. nr: _____

A. BÖHRELLS TR. A. B. 1924

Almgrens

Telefon 124

Skrädderi & Konfektion

Gunnar Almgren berättar

Min farfar var timmerman i Stockholm. Han var inte så snäll, så farmor tog de två sönerna med sig ifrån Stockholm och flyttade tillbaka hem till Skövde. Detta var nog 1886 då pappa Erik var 5 år gammal. Farmor lämnade den äldsta pojken till farfars hem och nr. två, min far, tog hon med sig hem till sina egna föräldrar. Den stackars människan fick slita ont, städa, tvätta och göra allehanda grovjobb. I februari månad var hon på en bondgård utanför Skövde och tvättade. Där fick hon lunginflammation och dog. Då var min far 11 år.

Morföräldrarna flyttade in på ett ålderdomshem, så morfar tog min pappa med till en hattmakare och lämnade honom där att gå i lära. Man gjorde så på den tiden. Efter ett år tröttnade hattmakaren på min far som då flyttade runt hörnet till skräddare Hage. Han hade i Skövde på den tiden ett första klassens skrädderi. Erik fick börja med att sopa gården, när han blev trött ställde han sig för att vila med stöd av kvasten. Då när han stod där och vilade, dundrade det i fönstret på verkstan. Han sprang då in, men stannade på tröskeln, Den äldsta gesällen, som satt längst in ropade då »Slå'n inte första dagen«. I fortsättningen sedan fick han stryk mer eller mindre varje dag.

En dag kom en cirkus till Skövde. Där fanns en ekvilibrist, en sån där som for i gunga under taket på cirkustältet. Denne tyckte att pappa hade en sån fint balanserad kropp, så när cirkusen for från staden följde pappa med. Skräddarmästaren som var min fars förmyndare letade reda på honom och när cirkusen kom till Falköping kom polisen och hämtade pappa.

Första gången till Sunne

Första gången Erik kom till Sunne var på grund av en annons 1902, då skräddare C. V. Jansson i Slottet behövde folk. Erik blev dock tvungen att lämna Sunne då han skulle göra militärtjänst i Stockholm. Han var även en kort tid både i Örebro och Degerfors, där han arbetade som rockskräddare. Erik kom tillbaka till Sunne 1904 och arbetade först hos skräddare Åberg i Gylnerska

huset. Åbergs var förmögna och levde högre stånds liv. Där fanns en tillskärare som var glad i sprit, han bjöd alla kunder ur två sprittunnor som Åberg hade i packhuset. Detta slutade nästan alltid med att Åberg blev utan tillskärare.

Erik som var nykterist blev då tillfrågad om han ville lära sig tillskärning, Åberg kostade på honom hans utbildning. Det var i februari 1908 som han fick resa till Stockholm för att gå en kurs på Tillskärarakademin. Han återkom därifrån i mars månad.

Väl hemkommen fick han plats som tillskärare och förste man i Åbergs skrädderi på herrsidan, affären hade även en damsida. Han hade nu egen verkstad på nedre våningen med butik mot gatan. Nu kunde han även åta sig arbete från flera mästare, som drev skrädderi på orten. År 1909 fick Åberg ett slaganfall och dog.

Min mamma hette Maria Nilsson och föddes 1884 i Dunderängstorpet, ett torp under Sundsberg. Morfar hade en tomt på Leran där min far efter Åbergs död lät uppföra ett litet uthus med ett rum där han hade verk-

Stående fr. v: Gunnars pappa, Erik Almgren, Nicka Spetzig och Gunnars morbror Axel Nilsson-Röhme. Sittande Gunnars mamma Maria. Foto från 1909.

Gunnar föddes 1913 som enda barnet

När jag var liten fanns det ingen barnvakt utan jag fick vara med pappa i skrädderiet. Ibland fick jag leka med en hammare eller något annat. I första klass i småskolan, som det kallades då samlade jag på frimärken. Jag var intresserad av djur, så det blev kaninuppfödning under ett antal år. Därefter kom bina in i mitt liv. Efter skoldagens slut var jag med pappa i skrädderiet.

Bygger hus på Storgatan

Pappa byggde 1923 huset som inrymmer nuvarande skrädderiet. Anledningen till att han byggde här var att tomterna var billigare här än på Långgatan. Han trodde att Storgatan skulle komma att gå där den nu går, trots att den då bara var en kärrväg med ett hästramp i mitten och hjulspår efter vagnarna. Strandkanten gick ända upp dit där korvkiosken ligger idag. När husbygget pågick var det någon lustigkurse som frågade pappa, –Är det en fisksump du bygger?

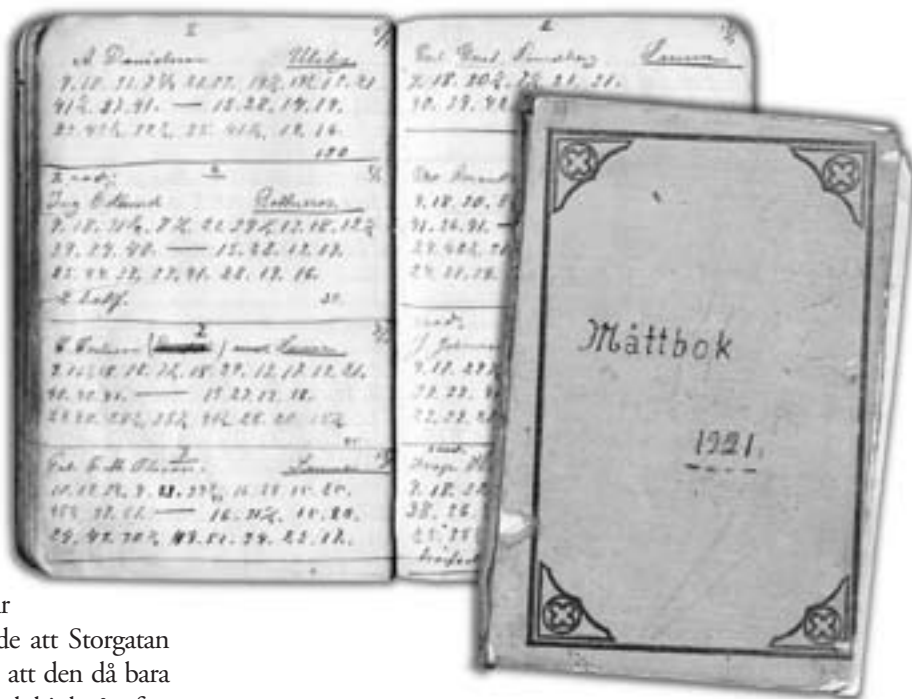
Pappa Eriks måttböcker

»Jo jag har pappas första måttbok här. Den är från 1908« berättar Gunnar och där kan vi läsa om kundernas mått, vad de beställde och vad det kostade. Kunderna är även pryldligt nummerade så man lätt kan se hur många beställningar pappa Erik hade första året som egen skräddare. »Jag har alla måttböcker kvar men jag har gömt dem, du kan få titta här Marie« säger Gunnar till mig.

Jag bläddrar i måttboken från 1915, där står det att Fru Ahlgren på Mårbacka (Selmas Lagerlöfs syster) fick en päls sydd, och hennes mått finns också med. H. Ahlgren, Mårbacka betalade 40 kr. för en enradig kavaj med tvärfickor och byxor. Handl. N. Hedin beställde en enradig kavaj för 28 kr.

I måttboken från 1921 hittar jag släkt till min sambo Kjell Sundström, Sigurd Bengtsson från Kvarntorp, Östra Ämtervik »det är min morbror« säger Kjell. »Honom minns jag« säger Gunnar, han var en gladlynt gubbe som alltid hade en historia på lut. Han berättade att när mejerskan Hilma sedermera Schullström kom till mejeriet i Prästbol, Östra Ämtervik, då blev det fart på pojkarna, de låg och kikade på henne på mjölkbryggan. – Försvinn här ifrån sa hon, men hon blev allt gift med en av dem sedan. Gunnar var klasskamrat i Samrealskolan med Hilmas dotter Ingrid.

Jag läser vidare. J. T. Bengtsson i Kvarntorp, Kjells morfar, beställde en Bonjour och betalade hela 140 kr.

Gunnars eget namn kommer upp med jämna mellanrum, »Det gick ju inte an att jag hade trasor till kläder, då hade pappa inte fått några kunder!«

Selma Lagerlöf beställde en livré

Någon gång i slutet av 1920-talet kom Selma Lagerlöf in i skrädderiet för att se på tyg, »Hon satt här på den röda stolen« minns Gunnar. Hon beställde en livré som det kallades på den tiden. Det var en uniform till hennes chaufför, en tvåradig vapenrock med spetsbyxor och benläder. Pappa som arbetat hos en hattmakare tidigare fick tillverka mössan. Han beställde uniformsknappar från Sporrang i Stockholm, »Det stod S. L på knapparna som skulle sitta på uniformsmössan och rocken«.

Rocken från Frihetskriget

General Peyron bodde en tid på Gylleby, han kom till oss som traskund. När han fick veta att min pappa hade gått i lära hos skräddare Hage i Skövde sa han: »Å, det var ju min skräddare, har Herr Almgren gått i lära där, där syddes mina uniformer«. General Peyron var på den tiden överste vid kavalleriregementet K3 i Skövde.

General Peyron hade ingått som officer i Mannerheims stab 1917, i Frihetskriget mot ryska kommunister. Generalen Peyron hade en gammal rock kvar från kriget som var mycket trasig. Jag minns att jag sydde i nya tygbitar runt knapphålen, klippte även av den, fällade upp den och satte på en ny krage. Vi sydde även golfbyxor åt honom. Jag brukar alltid pressa alla byxor för att de skulle få rätt form, så jag gjorde pressveck på byxorna. Sedan kom Mannerheim, som skulle söka lä-

Foto Alf Folmer

Koljärnet till vänster, Foto Åsa Stenbäck

kare i Stockholm, på besök till General Peyron. Då han kom in i hallen och fick se den gamla rocken utbrast han »Har du sett på faan, den gamla rocken från Frihetskriget! Men vad har du för byxor på dig? Du har ju pressveck på golfbyxorna«.

General Peyron besökte sjukstugan i Sunne, där en läkare frågade honom: »Hur står det till med farbror?«. »Jag är ingen farbror, jag är General Peyron«, svarade generalen barskt. Han var alltid general och ingenting annat. Man kan säga att han var en riktig Albert Engströms figur.

Gunnar börjar som skräddare 1929

Pappa började redan 1927 att prata om att jag skulle börja sy. »Du måste få nålvana« sa pappa. Den ena terminen efter den andra gick, och 1 januari 1929 slutade jag Samrealskolan trots att det var en termin kvar det året. Jag jobbade med pappa tills han dog 1951, då övertog jag rörelsen.

Koljärn

Pressjärnet vi hade, innan de elektriska pressjärnen fanns, eldades med kol. Man lade in träkol i järnet och placerade det i en kakelung. I kakelugnen tände man kolen i järnet. Pressjärnet påminde om en liten kamin. För att få träkolen att brinna i järnet måste man blåsa in luft i ett hål med en lite blåsbälg. När kolen sedan endast glödde och de små blå lågorna var borta kunde man ta ut järnet och pressa. Koljärnen försvann 1917-18 då det första elektriska järnet kom.

Fina modejournaler och hemvävt tyg

Gunnar tar fram en modejournal. Det står Chapal på omslaget, i den kan man se nya detaljer inritade. Dessa var bra att visa kunderna så att de kunde välja modeller. Det var rena linjer och tydligt. Modejournalen kom från en tyggrossist i London.

Från Skottland kom fina ulltyger, så kallade Harris Tweed. På Yttre Hybriderna drev kvinnorna färavel och hade vävstugor på gårdarna. »Titta så fint de har vävt tyget«, säger Gunnar och visar prover på olika handvävda kvalitéer.

I en kartong på vinden

»Jag skulle gå upp på vinden och leta efter en låda med axelvaddar och hittade två gamla Bonjourer i en kartong. De hade legat där med bara en tidning över och ändå hade de inte blivit förstörda. Den ena var från 1880-talet, det vet jag för jag såg en bild på en man i en bok, han var född 1816. På bilden som var tagen ungefär 1880 var det en exakt likadan rock. Du skall se här hur välsydda knapphål det är, jämna och fina. Jag förstår inte hur de lyckats att kanta slagen och framkanten så fint. Du kan ju inte se några stygn alls, det är ofattbart, så bra kan inte jag sy«.

Slibord som mordvapen

Pressverktygen har många namn och användningsområden. Det finns namn som ärmkubb, frälsnings-sol-

Foto Åsa Stenbäck

daten och slibordet m. fl. Dessa användes för de olika sömmarna som skulle pressas isär.

»Det var i början av 1900-talet en skräddare i Grava, norr om Karlstad som använde slibordsplankan till att slå ihjäl sin fru med. När hon knäskurade golvet i hans ateljé drömde han till med plankan bak i nacken på henne, eftersom det var nära till älven tog han henne över ryggen och slängde henne i. Han åkte fast och fick sitta inne på livstid för detta«.

Gunnar och Bojan

Gifta sig 1940, och fick sönerna Thomas född 1946 och Bengt född 1949. Bojan hade damfrisering i ena halvan av huset fram till år 1980. »Hon är ett år yngre än mig« säger Gunnar. »Tänk att jag skulle gifta mig med en skräddeares dotter«.

Andra kunder efter kriget

När min far dog 1951 hade vi så många beställningar inne som hela 80 stycken. Trots detta och all sorg fick det lov att gå. Arbetslaget var min mor och jag, plus en vandrande gesäll. Vi fick också hjälp av en kollega strax utanför Sunne. Så småningom minskade kundkretsen. Bilarna blev allt vanligare och överrock blev inte nödvändigt. Konfektionen kom med bildressar och fritidskläder. Kunderna ur socialgrupp ett, som än i dag har kostym var ju kvar. Dessa rekommenderade mig så jag fick kunder ända från Stockholm i slutet av min verksamhet.

Inte många skräddare kvar

»I slutet av 1950-talet var det 32 skräddare i Norra Värmland och nu finns nästan inga skräddare kvar. I 62 år har skräddare Gunnar Almgren försett Sunne och dess omnejd med skrädarsydd kläder. År 1991 slutade han officiellt som skräddare. Nu för tiden sys kostymer till sonen Bengt och några få gamla kunder. Egentligen är det 73 år som yrket pågått«. Tiden tycks

ha stått stilla i Almgrens skrädderi, miljön är i stort sett orörd sedan huset byggdes.

Borde bevaras på något sätt

Det känns i dessa tider som något unikt att kunna kliva in i denna värld där allt är sparad och vårdad med så stor kärlek. »Det skulle vara trevligt om mitt gamla skrädderi kunde finnas kvar på något sätt« säger Gunnar när jag skall gå och det var dessutom roligt att träffa en kollega som förstår allt jag pratar om.

Marie Söhrman

f. d. teaterkostymör i Stockholm.

Gunnar Almgren har granskat och godkänt artikeln.

FAKTARUTA

Kritat på och stämlinjer: Efter sista provning av en rock, tas all träckling bort och varje stycke i kavajen ritas på hur man ska sy och rikta de olika delarna i rocken.

Spetsbyxor: Som ridbyxor, en utsvängd babong på överbenet och åtsittande under knä och nederben.

Bonjour: Livrock som är sydd som en frack i ryggen med livsöm och skört. Den är tvåradig oftast med tre knappar fram. Slaget är delvis klätt med siden. Förekommer fram till 1940-talet.

Traskund: En som man lagar och reparerar kläder åt.

Fotograf Åsa Stenbäck, Gunnar Almgren och Marie Söhrman.
Foto: Kjell Sundström.

Ingvar Enqvist

SUNNE

tel: 0565-123 18

fax: 0565- 142 89

mobil: 010-204 24 56

Mellby 26

686 91 SUNNE

0565-311 19

070-573 39 59

**FRYKEN
MASKINER**

Allt inom Stål

Norrgårdsgatan 7
686 35 SUNNE

Tel 0565-71 17 90
Fax 0565-68 93 31

Elinstallation

Elgrossist

Service

Brårudsallén 8
686 24 SUNNE

Tel 0565-178 50
Fax 0565-178 65

Dags att byta PANNA?

Vi har alternativen

olja
ved
pellets
el

Vi fixar allt i

Pannrummet
Badrummet
Tvättstugan
Köket

Vitvaror för
KÖK & TVÄTT

Butiken öppen måndag, tisdag, torsdag.
kl. 16.15 – 18.00

SUNNE VVS & OLJESERVICE

Järnvägsgatan 8 686 30 Sunne
Tel. 0565-138 18, 070-661 38 19
Fax. 0565-135 65

www.helmia.se

Behöver du
hyra bil?

logga in på
www.helmia.se

Helmia Bil

Norrgårdsgatan 1, SUNNE
0565-74 40 00

Helmia Bil - bygger på förtroende

NAO

ENTREPRENAD AB
SUNNE

0565-127 19, 120 17
Mobil. Allan: 070-644 97 00

OMBUD FÖR
NORSK HYDRO

Järnbolaget

– Hem och Industri –

TORSBY SUNNE
0560-120 40 0565-135 20
070-381 20 41

HAGFORS
0563-120 90

Ett 70-årigt familjeföretag

- Beställningstrafik
- Sällskapsresor, upp till 63 pers.
- Busslinjetrafik

Tel: 0565-921 22
0565-921 65
Fax: 0565-921 98

Stöpafore 343, 686 93 SUNNE

Rätt finansiering
är lika viktigt som
rätt investering.

Fryksdalens Sparbank erbjuder
finansieringstjänster av olika slag
till företag och privatpersoner.

Fryksdalens Sparbank

www.frvksdalenssparbank.se

Vi kan det vi säljer

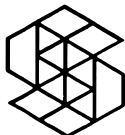
I butiken finner du allt
som finns i en
välsorterad färghandel

**Färg - Vägg - Golv - Kakel - Städ
Markiser - Hobbyartiklar**

Uthyrning av: Slipmaskiner
Högtryckstvätt
Kakelverktyg
Mattvätt
Städmaskiner m. m.

Praktbutiken

**BROBY
FÄRGHALL** Spektrum

Bryggaregatan 3 • 0565-107 20

Allt under ett tak!

**STÖRST PÅ
LIVSMEDEL**

**KÖNSUM
STORMARKNAD**

- DELIKATESSAVDELNING
 - STOR LIVSMEDELSAVDELNING
MED DAGLIG LEVERANS AV FÄRSKVAROR
 - FÄRSK FISK HELA VECKAN
 - KOSMETIK • LEKSAKER • KÖK &
PRESENT • EL-HUSHÅLL • SPORT
 - KONFEKTION • VERKTYG • TIPS-
ON LINE • ATG-ON LINE
- CA 15000 ARTIKLAR, ALLT UNDER ETT TAK

Öppettider: måndag-fredag 9-20 lördag 9-18 söndag 10-18

KÖNSUM STORMARKNAD SUNNE
Kom in och spela hos oss!

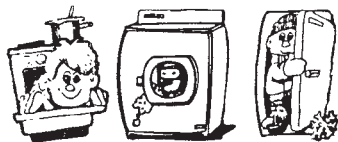
STORGATAN 39 • TELEFON 0565/68 84 80 FAX 0565/68 84 90

RAMSTRÖMS TRYCKERI

**i Fryksdalen
sedan 1919**

Box 55 • 686 22 SUNNE
Besöksadress: Sundgatan 13
Tel: 0565-140 50 • Fax: 71 15 25
e-post: ramstroms.tryckeri@sunne.mail.telia.com

ALLT INOM HUSHÅLLSMASKINER
BELYSNING • EL & VVS-MATERIAL
BYGGINREDNINGSDETALJER
SNICKERIER • VERKTYG
NYCKELTILLVERKNING

www.akesel.se • info@akesel.se

**FÖRSÄLJNING - INSTALLATION
REPARATION**

Alla typer av Transporter

FÖRMEDLAR

Hjullastare - Grävmaskiner - Bandtraktorer
Väghyvlar - Maskintrailer
Containertransporter

LEVERERAR

MAKADAM • GRUS • SAND • MATJORD

SUNNE LBC 0565-71 12 55

Välkomna till
HEMBYGDSFÖRENINGENS
ÅRSMÖTE 2003

SUNNE

Söndagen den 16 mars kl. 15.00

Program:

Kl 15.00 Årsmötesförhandlingar

Kl 16.00 Kåseri av Leif Stinnerborn

Även en liten fotoutställning med bilder från bildarkivet. Kaffe med smörgås.

Styrelsen

PLÅTEN FÖRVARAS.
FÖRSTÖRINGAR I ALLA FORMAT UTFÖRAS.